

”Yhteistä Hyvää”

Pohjois-Karjalan Hyvinvointialan järjestöstrategia 2007-2015

luonnos I

Hyvinvointialan järjestöstrategia

TIIVISTELMÄ SISÄLLYS

1. Johdanto

2. Strategian lähtökohdat

- 2.1 Strategian tarve ja tavoite
- 2.2 Pohjois-Karjalan maakunta
- 2.3 Vuorovaikutteinen suunnittelu

3. Kansalaisjärjestötoiminta Pohjois-Karjalassa

- 3.1 Kansalaisjärjestöt ja kolmas sektori
- 3.2 Järjestöjen roolit ja tehtävät
- 3.3 Hyvinvointialan järjestöt Pohjois-Karjalassa
- 3.4 Järjestötoiminnan vaikutukset

4. Järjestöjen toimintaedellytykset

- 4.1 Toimintaan tarvittavat resurssit
- 4.2 Järjestötoiminnan haasteet

5. Järjestöjen yhteistyöverkostot

- 5.1 Järjestöjen keskinäinen yhteistyö
- 5.2 Järjestöjen ja julkisen vuoropuhelu
- 5.3 Monitoimijaiset verkostot

6. Toimintalinjaukset ja toimenpide-ehdotukset

- 6.1 Yleiset tavoitteet
- 6.2 Järjestöjen toimintaedellytykset
- 6.3 Osaaminen
- 6.4 Järjestöjen keskinäinen yhteistyö
- 6.5 Kunnat ja järjestöt hyvinvoinnin edistäjinä
- 6.6 Järjestöt työllisyyden edistäjinä

7. Vaikutusten arviointi ja jatkotoimenpiteet

LÄHTEET LIITTEET

1. JOHDANTO

Pohjois-Karjalan maakunnan järjestökenttä on moninainen. Maakunnassa toimii satoja sosiaalista ja terveydellistä hyvinvointia edistävää yhdistystä paikallisella, seudullisella ja maakunnallisella tasolla. Järjestöt tuottavat suuren määrän hyvinvointia tukevaa ja edistävää työtä esimerkiksi organisoimalla vapaaehtois- ja vertaistoimintaa, järjestämällä virkistys- ja harrastustoimintaa, tuottamalla sosiaalipalveluja sekä toimimalla vaikuttajina, kehittäjinä ja jäsentensä edunvalvojina.

Hyvinvointialalla käydään läpi suuria muutoksia. Parhaillaan käynnissä olevaan kunta- ja palvelurakennemuutokseen liittyen tehdään uudelleenjärjestelyjä julkisten sosiaali- ja terveystalouden alalla. On selvää, että tulevaisuudessa kansalaisyhteiskunnan toimijoiden merkitys hyvinvoinnin edistäjänä ja palveluiden tuottajana kasvaa. Kansalaisyhteiskunta on vahvistunut, sen toivotaan vahvistuvan edelleen ja sille asetetaan paljon odotuksia. Kansalaisyhteiskunnan toimijat, järjestöt tai yhdistykset tarvitsevat toimiakseen ja vastatakseen asetettuihin odotuksiin toimintaedellytyksiä tukevia resursseja - järjestötyötä tukevan toimintakulttuurin vahvistumista, poliittista ja taloudellista tai muuta aineellista tukea toiminnalleen ja ennen kaikkea vapaaehtoisia kansalaisia järjestötyön piiriin.

Pohjois-Karjalan hyvinvointialan järjestöstrategian tavoitteena on tehdä näkyväksi maakunnan järjestötoimintaa ja järjestöjen erilaisia rooleja ja tehtäviä hyvinvoinnin kentällä. Strategia tarjoaa konkreettisia toimenpidesuosituksia järjestöille ja kunnille järjestöjen toimintaedellytysten vahvistamiseksi ja julkisen sektorin ja järjestöjen yhteistyön vahvistamiseksi maakunnassa. Strategian tavoitteena on samalla tuoda kansalaisnäkökulmaa käynnissä olevaan kunta- ja palvelurakennemuutokseen.

Pohjois-Karjalan maakuntaohjelmassa (POKAT 2010) painotetaan eri toimijoiden välisen kumppanuuteen perustuvan yhteistyön edistämistä kaikessa kehittämistyössä. Käynnissä olevien muutosten keskellä Hyvinvointialan järjestöstrategia pyrkiikin toimimaan ennen kaikkea yhteisöllisyyden ja yhteisvastuun hengen nostattajana maakunnassa ja kunnissa. Järjestöillä, julkisilla toimijoilla ja hyvinvointialan yrittäjillä on yhteiset asiakkaat, kuntalaiset, joiden hyvinvoinnin turvaamiseksi ja edistämiseksi tulisi toimia avoimessa yhteistyössä.

Pohjois-Karjalan hyvinvointialan järjestöstrategia on lajinsa ensimmäinen kansalaisyhteiskunnan toimijoiden näkökulmasta laadittu maakunnallinen strategia. Strategian kokoamisesta on vastannut Pohjois-Karjalan maakuntaliiton Hyvinvoinnin koordinaatio -hanke, jota rahoittaa maakuntaliiton lisäksi Sosiaali- ja terveysministeriö. Strategia on laadittu tiiviissä yhteistyössä maakunnan järjestöjen kanssa. Strategiatyötä on ohjannut järjestöjen, kuntien ja maakuntaliiton edustajista koostunut ohjausryhmä ja strategian sisällöllisessä valmistelussa on ollut tiiviisti mukana Joensuun järjestöfoorumien valmistelutyöryhmä, joka koostuu sosiaali- ja terveysalan järjestöjen sekä Pohjois-Karjalan kielten edustajista (liite 1). Hyvinvointialan järjestöstrategia toteuttaa Pohjois-Karjalan maakuntaohjelmaa erillisenä erityisstrategiana.

2. STRATEGIAN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Strategian tarve ja tavoite

Strategian tarve

Tarve hyvinvointialan järjestöstrategian laatimiselle on syntynyt järjestökentän toimijoiden huolesta järjestöjen toimintaympäristön muuttuessa, toimintaresurssien vähetessä ja toisaalta järjestötoiminnalle asetettujen vaatimusten kasvaessa. Hyvinvointialan järjestöstrategian kokoaminen on nähty tarpeelliseksi maakunnan järjestötoiminnan monimuotoisuuden ja toiminnan mahdollisuuksien kartoittamiseksi.

Pohjois-Karjalan maakuntaohjelman (POKAT 2010) tavoitteena on tukea maakunnan kehittämistä eri toimijoiden välisenä kumppanuuteen perustuvana yhteistyönä, edistää asukkaiden yhteisöllistä aktiivisuutta sekä tukea sosiaalista kehitystä, oikeudenmukaisuutta, moniarvoisuutta ja osallisuutta. Maakuntaohjelman hyvinvointiklusterin erityisenä tavoitteena on julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välisen työnjaon tehostaminen.

Hyvinvointialan järjestöstrategia pyrkii konkretisoimaan maakuntaohjelmassa esitettyjä tavoitteita tekemällä näkyväksi maakunnan järjestöjen toimintaa sekä esittämällä konkreettisia toimenpide-ehdotuksia eri toimijoiden yhteistyön tehostamiseksi. Strategian tehtävänä on toimia työvälineenä järjestöille, kunnille ja muille hyvinvointialan toimijoille hyvinvointialan kehittämisessä ja yhteistyössä.

Strategian tavoite vuoteen 2015

Pohjois-Karjalan maakunnan yhdistysten toimintaedellytykset ovat vahvat. Hyvinvointialan julkiset toimijat ja järjestöt toimivat avoimessa ja vastavuoroisessa yhteistyössä paikallisen, seudullisen ja maakunnallisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Järjestöjen erityisosaaminen otetaan huomioon kuntien hyvinvointipoliittisessa päätöksenteossa.

Tavoitteeseen pääsemisen keinot

1) Hyvinvointialan järjestöstrategia tekee näkyväksi Pohjois-Karjalan maakunnan järjestötoimintaa kokoamalla yhteen tietoa maakunnassa toimivista yhdistyksistä sekä niiden keskeisistä rooleista ja tehtävistä hyvinvoinnin kentällä. Strategiassa tuodaan esille maakunnan järjestöjen ja muiden toimijoiden välisen yhteistyön hyviä käytäntöjä.

2) Strategian tavoitteiden toteutumisen edistämiseksi esitetään konkreettisia toimintalinjauksia ja toimenpide-ehdotuksia järjestöille sekä julkisen sektorin toimijoille.

Strategian yhteys muihin ohjelmiin

Hyvinvointialan järjestöstrategia toteuttaa Pohjois-Karjalan maakuntaohjelmaa (POKAT 2010) erillisenä erityisstrategiana. Strategialla on yhtymäkohtia muihin maakunnallisiin erityisstrategioihin (liikunta- ja urheilustrategia, kulttuuristrategia, nuorisostrategia, hyvinvointiohjelma, työllisyysstrategia). Yhteisiä painotuksia strategioissa ovat erityisesti julkisten, yksityisten ja kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyön vahvistaminen ja kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten tukeminen ja vahvistaminen. Järjestöstrategian kokoamisessa on otettu huomioon kunnallisia ja seutukunnallisia palvelustrategioita.

Sosiaali- ja terveysministeriön Hyvinvointi 2015-ohjelmassa painotetaan muun muassa yhteisvastuun yhteiskunnan vahvistamista, ennaltaehkäisevän politiikan edistämistä kaikilla politiikan alueilla sekä hyvinvointipalvelujärjestelmän monipuolistamista ja eri toimijoiden välisen yhteistyön vahvistamista. Tavoitteena on kansalaisten itsenäistä suoriutumista tukeva, terveydellistä ja sosiaalista hyvinvointia edistävä yhteiskunta.

Vanhasen toisen hallituksen ohjelmassa painotetaan myös ennaltaehkäisevän politiikan tärkeyttä, kumppanuuteen perustuvan yhteistyön edistämistä ja uusien palveluntuotannon mallien kehittämistä. Hallitusohjelmassa yhdeksi tavoitteeksi on asetettu järjestöjen toimintamahdollisuuksien tukeminen ja erityisesti järjestöjen toteuttaman hyvinvointia tukevan ja syrjäytymistä ehkäisevän toiminnan vahvistaminen.

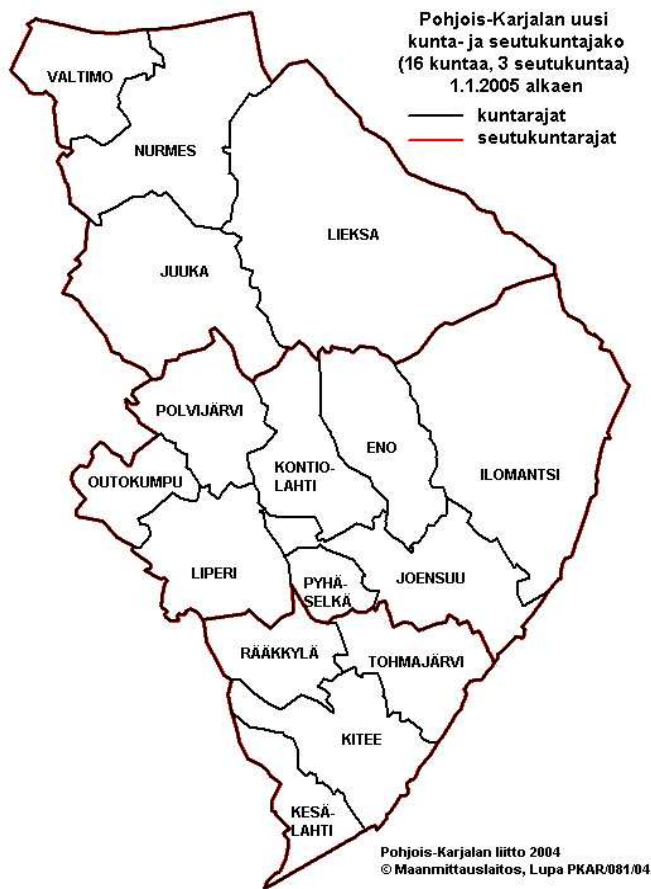
Vuoden 2007 Sosiaalibarometrin mukaan julkisen sektorin sosiaali- ja terveysalan toimijat ovat arvioineet järjestöjen organisoiman vapaaehtoistoiminnan, palveluiden ja vertaistuen sekä ihmisten itseavun roolin kasvavan tulevaisuudessa. Niin julkiset, yksityiset kuin järjestöjenkin toimijat korostavat neuvonnan ja ohjauksen tärkeyttä ennaltaehkäisevässä työssä. Yleensä ottaen rakenteet ja resurssit ehkäisevälle työlle nähtiin kuitenkin puutteellisina. Järjestöjen ja julkisten toimijoiden yhteistyön kehittäminen erityisesti ennaltaehkäisevän hyvinvointityön alalla on tärkeää.

2.2 Pohjois-Karjalan maakunta

Itä-Suomen lääniin kuuluva Pohjois-Karjalan maakunta sijaitsee Suomen ja Euroopan Unionin itäisimmässä osassa. Maakunnassa on noin 168 000 asukasta. Alueen luonteenomaisia piirteitä ovat harva asutus ja pitkät etäisyydet, suhteellisen alhainen väestömäärä ja vinoutunut ikärakenne.

Pohjois-Karjalan maakunnassa on 16 kuntaa, joista viisi on kaupunkeja. Kunnat muodostavat kolme seutukuntaa: Pielisen Karjalan seutukunta (Lieksa, Nurmes, Juuka, Valtimo), Keski-Karjalan seutukunta (Kitee, Kesälahti, Rääkkylä, Tohmajärvi) ja Joensuun seutukunta (maakuntakeskus Joensuu, Kontiolahti, Outokumpu, Eno, Polvijärvi, Liperi, Ilomantsi, Pyhäselkä)

Kuva 1. Pohjois-Karjalan maakunnan kunta- ja seutukuntajako

Maakunnan vahvuuksia ovat muun muassa aktiiviset toimijat, viihtyisä ympäristö, monipuolinen kulttuuri, osaavat ja motivoituneet työntekijät, kehittämisen vahva asenne sekä yhteinen tahtotila ja tiivis yhteistyö. Mahdollisuuksia hyvinvointialan kehittymiselle avaa kunta- ja palvelurakennemuutos, osaamisen monipuolisuus ja monipuolinen kansalaisjärjestötoiminta.

Hyvinvointialan haasteita ovat erityisesti ikärakenteen vinoutuminen ja väestön vanheneminen, maaseudun autioituminen ja palvelurakenteen heikkeneminen syrjäseuduilla, työttömyys sekä liikenneyhteyksien ongelmat. Taloudellinen huoltosuhde, eli ei-työllisten määrä suhteessa työllisten määrään on heikompi kuin maassa keskimäärin.

Seutukuntien erityispiirteet

Maakuntaa kokonaisuutena tarkasteltuna Pohjois-Karjalan yleinen kehitysvire on ollut viime vuosina varsin myönteinen. Kehitystä leimaa kuitenkin kaksijakoisuus: Joensuu ja Joensuun seutu on vahvassa kasvuvireessä, mutta Pielisen Karjala, Keski-Karjala ja Joensuun seudun reunakunnat jäävät selvästi jälkeen keskuksen kasvusta. Hyvinvoinnin

haasteita etenkin Pielisen Karjalan alueella ovat pitkät välimatkat, syrjäseutujen autioituminen ja väestön ikääntyminen. Myös Keski-Karjalan alueella väestön ikääntyminen ja nuorten poismuutto asettaa tulevaisuudessa haasteita hyvinvointialan toimijoille. Joensuu ja Joensuun seutu taas on muuttovoittoaluetta ja väestö nuorempaa kuin muualla maakunnassa.

Seudulliset erityispiirteet vaikuttavat myös alueiden järjestötoimintaan. Järjestötoiminta on monipuolisinta Joensuun seudulla, jossa toimii paikallisyhdistysten lisäksi iso joukko piirijärjestöjä ja seudullisia yhdistyksiä. Joensuun seudulla toimii paljon isoja järjestöjä, joiden toiminta on hyvin erilaista verrattuna pieniin paikallisyhdistyksiin. Pielisen Karjalan ja Keski-Karjalan alueilla järjestöjä toimii vähemmän ja ne ovat enimmäkseen yhden kunnan alueella toimivia paikallisyhdistyksiä. Näillä alueilla toimii myös muutamia seudullisia yhdistyksiä ja piirijärjestöjä.

Kaikilla seutukunnilla järjestötoiminnan suurimpia ongelmia ovat vapaaehtoistoimijoiden ikääntyminen ja pula uusista toimijoista. Nämä epäkohdat vaikeuttavat järjestöjen ja yhdistysten toimintaa erityisesti pienissä kunnissa. Pielisen Karjalan alueella samoin kun esimerkiksi väestömäärältään melko pienen mutta pinta-alaltaan suuren Ilomantsin järjestötoiminnan suurena haasteena ovat pitkät välimatkat ja liikenneyhteyksien heikkous. Tämä vaikeuttaa kansalaisten osallistumista järjestötoimintaan ja järjestölähtöisen auttamistyön kohdentamista syrjäisille alueille.

Käynnissä oleva kunta- ja palvelurakennemuutos (PARAS-hanke) tarjoaa sekä haasteita että mahdollisuuksia hyvinvointialan kehittymiselle...(jatkuu..)

2.3 Vuorovaikutteinen suunnittelu

Ajatus Hyvinvointialan järjestöstrategian laatimisesta on saanut aloitteen maakunnan järjestökentältä ja strategian valmistelun lähtökohtana on ollut alhaalta ylös etenevä, järjestöjen tarpeista lähtevä suunnittelu. Strategian valmisteluvaiheessa järjestettiin yhteensä kuusi seutukunnallista järjestöfoorumia kunkin alueen järjestöille (I vaihe) sekä järjestöille ja kuntien edustajille (II vaihe) (Liite 1).

Strategian ensimmäinen luonnos valmisteltiin ensimmäisellä foorumikierroksella käytyjen keskustelujen perusteella. Järjestöjen ja kuntien toimijoiden oli mahdollisuus kommentoida luonnosta ja esittää kehittämissuhteita toisella foorumikierroksella. Strategian toinen luonnos valmisteltiin toisen foorumikierroksen palautteen perusteella ja se lähetettiin lausuntokierrokselle maakunnan hyvinvointialan toimijoille. Strategian viimeinen versio valmisteltiin lausuntokierrokselta saatujen ehdotusten pohjalta. Strategiatyön ohjausryhmä ja järjestöfoorumien valmistelutyöryhmä ovat antaneet oman tärkeän panoksensa strategian jäsentyä (liite or + järjestöfoorumien valmistelutyöryhmän kokoonpanot).

Strategian valmistelun aikana työtä esiteltiin edellä mainittujen tilaisuuksien lisäksi useissa eri yhteyksissä järjestöille ja kuntien edustajille. Strategian valmistelussa on käytetty hyväksi muun muassa Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton, Raha-automaattiyhdistyksen, Sosiaali- ja terveysministeriön, Pohjois-Karjalan sosiaaliturvayhdistyksen, Pohjois-Karjalan kansanterveyden keskuksen sekä Pohjois-Karjalan Kylät ry:n asiantuntemusta ja julkaisuja.

3. JÄRJESTÖKENTÄN KUVAUS

3.1 Kansalaisjärjestöt ja kolmas sektori

Suomalainen hyvinvointiyhteiskunta koostuu kolmesta ulottuvuudesta: elävästä kansalaisyhteiskunnasta, julkisesta hyvinvointivaltiosta eli valtion ja kuntien toiminnasta ja yksityisistä markkinoista. Kansalaisyhteiskunnalla tarkoitetaan tässä kaikkea ihmisten yhteisöllisyyttä ihmisten ja perheiden yksityisyyden ulkopuolella, mukaan luettuna järjestötoiminta. (Möttönen&Niemi 2006).

Kansalaisyhteiskunnan perusyksikkö on yhdistys tai järjestö ja yhdistyksen tai järjestön perustyypissä jäsenenä ovat yksityiset henkilöt. Kansalaisjärjestöjen toiminnan perusta on yhdistymisvapaudessa ja itsemääräämisoikeudessa. (Sirkkala 2005, 7) Hyvinvointialan järjestöstrategiassa yhdistyksellä ja järjestöllä tarkoitetaan samaa asiaa. Yhdistysten tai järjestöjen kirjo on laaja ja vaihtelee hyvin pienistä paikallisista yhdistyksistä suurempiin alueellisiin yhdistyksiin ja valtakunnallisiin liittoihin.

Kansalaisjärjestöt ovat olennainen osa kansalaisyhteiskunnan toimintaa ja ne luovat yhteenkuuluvuutta ja yhteisöllisyyttä tukevan verkoston, joka toimii yksilöiden, valtion ja markkinoiden välisellä vyöhykkeellä. Tätä vyöhykettä kutsutaan kolmanneksi sektoriksi. (Sirkkala 2005, 7) (kuva)

Kansalaisjärjestöt:

Tarjoavat jäsenilleen sosiaalisia kontakteja ja kokemuksen kuulumisesta johonkin yhteisöön

Ovat väylä kansalaisten osallistumiselle

Edistävät ihmisten hyvinvoinnille tärkeitä aktiivisuutta, yhteisöllisyyttä ja solidaarisuutta

Järjestötoiminta edistää demokratiaa

Toimiva kansalaisyhteiskunta lisää yhteiskunnan sosiaalista pääomaa

Toiminta on yleishyödyllistä, eettistä ja aatteellista

Toiminta on joustavaa ja pohjautuu vapaaehtoisuuteen, nousee ihmisten innostuneisuudesta, aktiivisuudesta ja vaikuttamisen halusta

Järjestöt hyödyntävät toiminnassaan sekä palkkatyötä että vapaaehtoistyötä

Järjestöt ovat riippumattomia: ne pyrkivät toiminnassaan omaehtoisuuteen ja itseohjautuvuuteen eli ne haluavat toimia itsenäisesti ja vapaana valtion, kunnan tai markkinoiden ohjauksesta ja määräysvallasta

Järjestöt luovat toimintaa alueille, joilla julkinen palvelutuotanto on vaikeaa esimerkiksi kohderyhmän pienen määrän tai vaadittavan erityisasiantuntemuksen vuoksi ja joilla yritysmäinen palvelutuotanto ei kysynnän vähäisyyden tai satunnaisuuden vuoksi ole kannattavaa

Järjestöistä haetaan uusia ratkaisuja hyvinvointipalvelujen kehittämiseen, uusimuotoisiin yrittäjyys- ja työllisyysmalleihin, kansalaisyhteiskunnan ja demokratian toimivuuden parantamiseksi

(Ray 2007, Harju 2003, Sirkkala 2005)

3.2 Järjestöjen roolit ja tehtävät

Järjestöjen toiminta jakautuu perustoimintaan ja kehittämistoimintaan. Perustoimintaa on yhdistystä ylläpitävä perusyhdystystoiminta kokouksineen ja kirjanpitoineen sekä esimerkiksi järjestöjen organisoima vapaaehtois- ja vertaistoiminta ja edunvalvontatyö. Järjestöt osallistuvat myös paljon alueiden, yhteisöjen ja yhteiskunnallisten olosuhteiden kehittämiseen esimerkiksi vaikuttamalla päätöksentekoon sekä toteuttamalla kehittämishankkeita yksin tai yhdessä muiden toimijoiden kanssa.

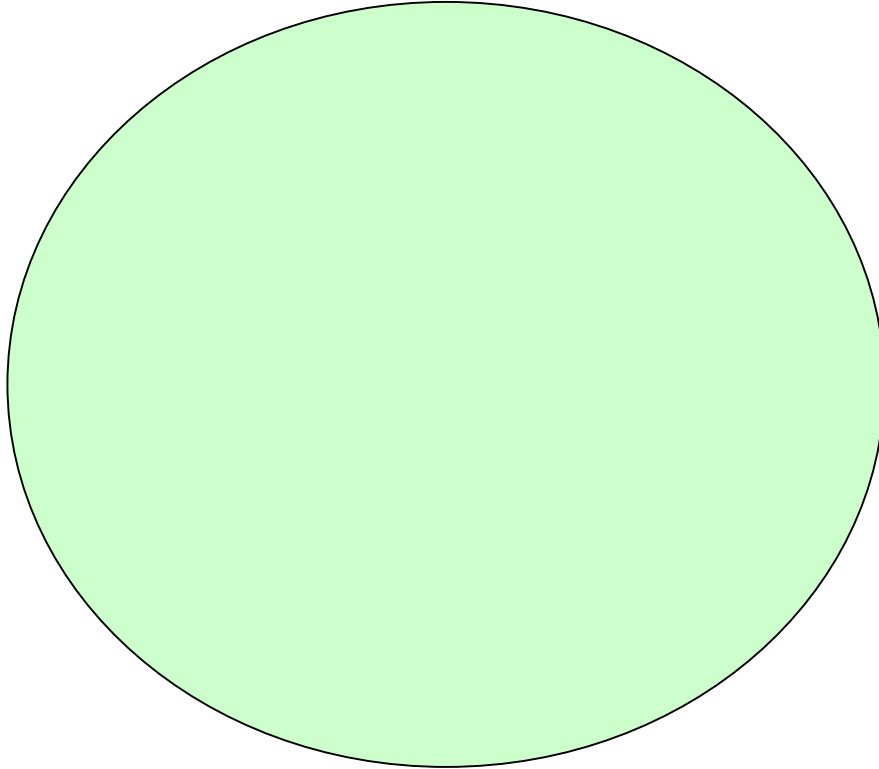
Kansalaisjärjestötoiminnan keskeinen tehtävä on tarjota ihmisille osallistumisen, liittymisen ja sosiaalisen kanssakäymisen mahdollisuuksia. Tämä tehtävä konkretisoituu erityisesti yhdistysten vapaaehtois- ja vertaistoiminnassa, järjestölähtöisen auttamistyön organisoimisessa, kohtaamispaikkojen ylläpidossa sekä harrastus- ja virkistystoiminnassa. Muita järjestöjen tehtäviä ovat edunvalvonta- ja vaikuttamistehtävät, asiantuntijana ja ammattiosaajana toimiminen, kehittämistehtävät sekä palveluiden tuottaminen. (Ray 2007, Vuorinen?)

Ennaltaehkäisevä toiminta

Ennaltaehkäisevän toiminnan tehostamista korostetaan tuoreissa alueellisissa ja kansallisissa ohjelmissa ja strategioissa. Hyvinvointialalla painopistettä halutaan siirtää korjaavasta työstä ennaltaehkäisevän hyvinvointityön suuntaan. Järjestöt toteuttavat paljon hyvinvointia edistävää ja pahoinvointia ennaltaehkäisevää työtä.

Järjestöstrategiaa valmistelleissa foorumeissa pyysimme järjestöjä kuvailemaan mitä ennaltaehkäisevä toiminta järjestönäkökulmasta katsottuna tarkoittaa. Foorumeissa käytyjen keskustelujen perusteella ennaltaehkäisevän hyvinvointityön sisältöä voidaan pitää hyvin laajana ja kirjavana. Ennaltaehkäisevää työtä on yhtä lailla esimerkiksi kyyditseminen harrastuksiin, harrastustoiminnan järjestäminen, läsnäolo ja kuunteleminen kuin edunvalvonta, tiedon jakaminen tai yhdistysten välinen yhteistyö. Lähes kaiken järjestötoiminnan voidaan katsoa olevan ennaltaehkäisevää hyvinvointityötä, joka toteutuu yhdistysten erilaisissa toiminnoissa.

Kuva 3. Ennaltaehkäisevän toiminnan määrittelyä Pielisen Karjalan ja Keski-Karjalan järjestöfoorumeissa

Vapaaehtoistoiminnan mahdollistaminen

Järjestöt organisoivat ja tukevat vapaaehtoistyötä. Vapaaehtoistoimintaan osallistuvat tulevat toimintaan mukaan omasta vapaasta tahdostaan, saavat siitä jotakin itselleen ja haluavat vaikuttaa omalla toiminnallaan omaan tai muiden ihmisten elämään ja yhteiskunnallisiin olosuhteisiin. Vapaaehtoistoiminta tukee ihmisten keskinäistä auttamista ja kansalaisten ja perheiden elämänhallintaa. Se on ihmisten välillä tapahtuvaa palkatonta vastavuoroista toimintaa. Vapaaehtoistoiminta ei korvaa ammatillista työtä, mutta joissakin tilanteissa se tavoittaa tuen tarpeessa olevat paremmin. Useimmiten vapaaehtoistyö liittyy kaikkeen järjestöjen toimintaan.

Järjestölähtöisen auttamistyön organisoiminen

Järjestöt tuottavat markkinoiden ulkopuolella toimintaa, jota kutsutaan järjestölähtöiseksi auttamistyöksi. Tähän toimintaan osallistuu usein sekä vapaaehtoistyöntekijöitä että palkattua henkilökuntaa. Järjestölähtöinen auttamistyö ei ole rahavälitteistä, eli sitä ei järjestetä myytäväksi.

Järjestölähtöistä auttamistyötä on esimerkiksi tukihenkilötoiminta. Monet yhdistykset järjestävät myös liikunta- ja kulttuuritoimintaa erityisryhmille. Osa yhdistyksistä tarjoaa konkreettista apua esimerkiksi apuvälineiden käytössä.

Vertaistoiminnan organisoiminen

Vapaaehtoisuuteen perustuvan vertaistoiminnan osuus sosiaali- ja terveystieteiden toiminnassa kasvaa koko ajan. Vertaistoiminta kerää samantyyppisiä elämäntilanteita tai ongelmia kohdanneita kansalaisia yhteen jakamaan vastavuoroisesti kokemuksiaan ja tukemaan toisiaan.

Paikallisyhdistyksissä toimii vertaisryhmätoimintaa esimerkiksi hengityssairaille, kehitysvammaisten perheille, pienten lasten vanhemmille, päihdeongelmallisille sekä eronneille.

Kohtaamispaikkojen ylläpitäminen

Viime vuosina yhdistykset ovat perustaneet erilaisia kansalaisten kanssakäymistä ja yhteisöllisyyttä edistäviä kohtaamispaikkoja. Ne tarjoavat toimintamahdollisuuksia, vertaistukea, kuntouttavaa tukea tai syrjäytymistä ehkäisevää toimintaa esimerkiksi päihteiden käyttäjille tai maahanmuuttajille. Toisaalta kohtaamispaikat tarjoavat mahdollisuuden oleskeluun ilman erityisiä velvoitteita tai toimintapakkoa. Myös kylä- ja asukasyhdistykset ovat perustaneet aktiivisesti kylätaloja ja asukastupia kokoontumispaikoiksi ja kylien kehittämisen keskuksiksi.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton paikallisyhdistykset (MLL) järjestävät perhekahvilatoimintaa. Perhekahvila on lasten ja vanhempien kohtaamispaikka erilaisissa vapaa-ajan tiloissa, päiväkodeissa, leikkipuistoissa tai neuvolassa. Kahvila on avoinna yleensä pari tuntia viikoittain.

Edunvalvonta ja vaikuttaminen

Yksi järjestöjen tehtävä on kertoa jäsentensä erityispiirteistä muille, saada ne yhteiskunnassa huomioon otetuiksi ja hyväksytyiksi. Järjestöt tuovat esille yhteiskunnalliselta asemaltaan heikkojen ryhmien asioita ja tarpeita ja puolustavat heidän oikeuksiaan. Yhdistykset pyrkivät vaikuttamaan yhteiskunnalliseen kehitykseen tuomalla esille korjausta vaativia epäkohtia ja asioita.

Esimerkiksi Joensuussa toimii vammaisjärjestöjen neuvottelukunta. Kunnallinen vammaisneuvosto on vammaisten ihmisten asiantuntijaelin kunnassa ja yhteistyöfoorumi vammaisille, virkamiehille ja päättäjille. Neuvosto ottaa kantaa ja antaa ohjeita mm. tiedonvälitykseen, asemakaavoitukseen ja kaupunkisuunnitteluun, asumisen ja rakentamisen suunnitteluun, joukko- ja kevytliikenteen suunnitteluun ja toteuttamiseen, sosiaali- ja terveystieteiden palveluihin ja opetustoimeen. Neuvosto järjestää eri tahojen yhteistä toimintaa. Se organisoi koulutusta ja tilaisuuksia sekä tiedottaa vammaisuuteen liittyvistä asioista.

Asiantuntijana ja kehittäjänä toimiminen

Paitsi että asiantuntijuus ja ammattiosaaminen ovat vaikuttamisen ja edunvalvonnan edellytyksiä, ne mahdollistavat myös järjestöjen tärkeän tehtävän kouluttajana ja kehittäjänä. Monet yhdistykset välittävät asiantuntijatietoa koulutuksen tai esimerkiksi neuvontapalvelun kautta kohderyhmilleen ja sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille.

Järjestöillä on merkittävä rooli uusien hyvinvointia edistävien toimintamenetelmien kehittämisessä. Kylä- ja asukasyhdistykset toimivat tärkeinä ja monipuolisina alueiden ja yhteisöjen kehittäjinä.

Pohjois-Karjalan sosiaaliturvayhdistys ry:n toimintaan kuuluu muun muassa alueellisen sosiaali- ja terveyspolitiikan kehittäminen, sosiaali- ja terveysalan osaamisen kehittäminen ja varmistaminen alueella yhteistyössä Itä-Suomen Sosiaalialan osaamiskeskuksen kanssa, yhteisöllisten toiminta-areenoiden ja monitoimijajärjestöjen palvelu- ja tukimuotojen kehittäminen ja järjestöjen toiminta- ja työllistämisedellytysten sekä kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien kehittäminen.

Pohjois-Karjalan kylät ry toimii maakunnan kylien kehittämistä koordinoivana järjestönä. Toiminnan tarkoituksena on tukea ja kehittää maakunnallista ja paikallista kylätoimintaa sekä edistää yhteistyötä maaseudun yhdistysten ja muiden yhteisöjen välillä. Yhdistys pyrkii myös edistämään kylien henkistä hyvinvointia, omaleimaisuutta ja elinkeinotoiminnan yleisiä edellytyksiä. Pohjois-Karjalan Kylät on laatinut maakunnallisen kyläohjelman vuosille 2006-2013.

Harrastus- ja virkistystoiminnan järjestäminen

Osa paikallisyhdistyksistä järjestää jäsenilleen lähinnä harrastus- ja virkistystoimintaa. Nämä yhdistykset toimivat pienillä resursseilla ja pääasiassa vapaaehtoisvoimin. Tyypillisiä esimerkkejä tällaisista yhdistyksistä ovat eläkeläisyhdistykset.

Eläkeläisjärjestöjen jäsenilleen järjestämä virkistystoiminta tarkoittaa käytännössä esimerkiksi erilaisten retkien, tapahtumien ja ohjelmallisten kahvihetkien järjestämistä sekä kuntoliikuntamahdollisuuksien tarjoamista.

Palveluiden tuottaminen

Kansalaisjärjestöt tuottavat lähes 20% sosiaali- ja terveyspalveluista. Sosiaalipalveluista kansalaisjärjestöt tuottavat 17%, terveyspalveluista noin 5%. Pääosan tuottamistaan palveluista järjestöt myyvät julkiselle sektorille. Järjestöt tuottavat sosiaali- ja terveyspalveluita joustavasti, tarpeenmukaisesti ja sektorirajoja ylittäen. Järjestöjen palveluissa on vankka arvopohja, eivätkä ne tavoittele taloudellista voittoa. Järjestöt pystyvät tehokkaasti, nopeasti, kokeillen ja kehittäen reagoimaan ongelmiin. Järjestöjen toteuttamissa sosiaalipalveluissa yhdistyvät samalla vertais- ja vapaaehtoistoiminta ja näin ollen järjestöt pystyvät tarjoamaan hyvin monimuotoista tukea arjen selviytymiseen. (Sosiaalibarometri 2006).

Järjestöt tuottavat palveluita usein niillä alueilla, joilla julkinen palveluntuotanto on vaikeaa ryhmien pienuuden tai vaadittavan erityisasiantuntemuksen vuoksi ja yritysmäinen palveluntuotanto ei ole kannattavaa. Järjestöjen myytäväksi tuottamia palveluita ovat esimerkiksi hoitokotipalvelut ja päihdepalvelut.

Järjestöt voivat tuottaa luvanvaraisesti ympärivuorokautisia sosiaalipalveluja, jotka ovat useimmiten sosiaalihuolto-, vammaispalvelu-, ja kehitysvammalain mukaisia asumispalveluita sekä lastensuojelulain mukaisia sijaishuoltopalveluja. Näitä palveluyksiköitä ovat esimerkiksi päihdehuollon kuntoutuslaitokset, vammaisten palvelutalot sekä lasten ja nuorten laitokset ja perhekodit. Järjestöt voivat tuottaa ei-ylmpärivuorokautisia sosiaalipalveluja ilmoituksenvaraisesti. Ilmoituksenvaraisia palveluita ovat esimerkiksi vanhusten ja sairaitten kotipalvelut, päivähoito ja iltapäivätoiminta, avomuotoinen päihdekuntoutus sekä erilaisille ihmisryhmille tarkoitettu päivä- ja työtoiminta. Päivä- ja työtoiminnan eri muotoja ovat esimerkiksi nuorison ja vammaisten työpajat, työttömien toimintakeskukset ja erilaiset kohtaamispaikat ja jäsen- tai jäsenyhteisötalot. Lääninhallituksen sosiaalipalveluiden tilastojen ulkopuolelle jäävät esimerkiksi erilaiset kuntoutuspalvelut, kotona asumisen ja omaisten tuki, erilainen päivä- ja työtoiminta sekä kriisipalvelut, kurssi-, loma-, ja leiritoiminta. (ks. Sosiaalibarometri 2006, 158)

Kesälahden Vanhustentukiyhdistys ry tarjoaa palveluasumista Kesälahden Elinkaaritalossa. Palveluasuminen on kuntouttavaa asumispalvelua, jossa pyritään tukemaan asukkaan omaa toimintakykyä ja arjen toimissa selviytymistä.

Muutokset toimintaedellytyksissä - haasteet järjestöjen palveluntuotannolle

Järjestöjen toimintaympäristössä ja -edellytyksissä on tapahtunut viime aikoina merkittäviä muutoksia. Ensin verottaja tiukensi tulkintaansa yhteisöjen yleishyödyllisestä toiminnasta. Sitten EU:n kilpailu- ja hankintalainsäädäntö on vaikuttanut Raha-automaattiyhdistyksen avustuslinjausten tiukentumiseen.

Yleishyödyllisenä voidaan pitää yhteisöä, joka ei sääntöjensä mukaan tavoittele voittoa ja joka toimii aatteellisesti sitoutuneena ihmisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Lisäksi yleishyödyllisen yhteisön toiminnassa on mukana luottamushenkilöiden ja vapaaehtoisten panos sekä tarvittava määrä palkattuja työntekijöitä. (Ray 2007) Yleishyödyllisten yhdistysten tuloista verovapaaksi on katsottu muun muassa arpajaisista, myyjäisistä tai jäsenlehdistä saatu tulo. Verottaja tiukensi vuonna 2005 tulkintaansa yleishyödyllisen yhteisön tulojen verovelvollisuudesta siten, että elinkeinotoiminnaksi katsotaan nykyisin sellaisiakin järjestöjen toimintoja, joita on perinteisesti pidetty yleishyödyllisenä. Tämä on johtanut järjestöjen toiminnan kaventumiseen tai palvelutoiminnan yhtiöittämiseen. (Järjestöbarometri 2006, 63).

EU:n hankinta- ja kilpailulainsäädäntö on taas vaikuttanut Raha-automaattiyhdistyksen rahoituslinjausten muutoksiin siten, että järjestölle myönnetty rahoitus ei saa tuottaa vähäistä suurempaa kilpailua vääristävää haittaa ja saattaa palvelujen tuottajia eriarvoiseen asemaan (ks. laki raha-automaattivastuksista 2002). Toisen linjauksen mukaan RAY vetäytyy sellaisten toimintojen rahoittamisesta, jotka ovat tulkittavissa kuntien tehtäväksi.

Nämä muutokset ovat aiheuttaneet epävarmuutta yhdistysten toiminnassa. Kilpailuttamista edellytetään myös hyvinvointipalvelujen hankinnassa, vaikka esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen alueella ei voida puhua aidoista markkinoista. Järjestöt luovat toimintaa yleensä niille alueille, joilla julkinen tai yksityinen palvelutuotanto on vaikeaa tai kannattamatonta esimerkiksi kohderyhmän pienen määrän tai vaadittavan erityisasiantuntemuksen vuoksi. Sosiaalipalveluiden asiakkaat eivät läheskään aina ole maksukykyisiä asiakkaita, jota aito markkina- ja kilpailutilanne edellyttäisi. Järjestöjen huolena on palvelujen ja tuen antamisen vaikeutuessa se, että järjestöjen tarjoamien palveluiden ja muun järjestölähtöisen auttamistyön piirissä olevat kansalaiset jäävät niin julkisen, yksityisen kuin kansalaisjärjestöjenkin tarjoaman tuen ja palveluiden ulkopuolelle ja huono-osaisuus etenkin syrjäisillä alueilla kasvaa.

3.2 Hyvinvointialan järjestöt Pohjois-Karjalassa

Pohjois-Karjalassa järjestötoiminnalla on vahvat perinteet. Patentti- ja rekisterihallituksen yhdistysrekisteristä löytyy maininta 5228:ta maakuntaan rekisteröidyistä yhdistyksestä. Näistä osa ei ole enää toiminnassa, mutta luku kertoo kansalaisjärjestötoiminnan aktiivisuudesta maakunnassa. Pohjois-Karjalassa toimii aktiivisesti noin 400 sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja paikallisyhdistystä, noin 230 kylä- ja asukasyhdistystä tai -toimikuntaa, noin 260 liikunta- ja urheilujärjestöä, yli 150 marittayhdistystä, 42 nuorisoseuraa, 14 4H-yhdistyksen paikallisosastoa, 30 partiolippukuntaa sekä lukematon määrä muita nuoris-, kulttuuri-, ja harrastusyhdistyksiä. (*Järjestöjen tarkat määrät tarkistetaan kesän 2007 aikana*) Järjestötoiminnalla on maakunnassa paljon yleisesti tunnistamattomiakin voimavaroja ja erityisosaamista, joiden näkyväksi tekeminen on tärkeää.

Suomalainen järjestökenttä on rakentunut hierarkkisesti. Paikallisyhdistykset kuuluvat usein piireihin tai muuhun alueelliseen organisaatioon. Ne taas kuuluvat edelleen omiin valtakunnallisiin liittoihin, niin sanottuihin kattojärjestöihin. Valtakunnalliset liitot kuuluvat vielä usein järjestöjen yhteisiin keskusjärjestöihin. (Vuorinen et al. 2004, 12) Pohjois-Karjalan maakunnassa toimii valtakunnallisten liittojen alue- tai piirijärjestöjä sekä näihin kuuluvia paikallisyhdistyksiä. Maakunnassa toimii myös itsenäisiä paikallisyhdistyksiä, jotka eivät kuulu mihinkään kattojärjestöön.

Taulukko 2. Pohjois-Karjalan hyvinvointialan järjestöjen määrät seutukunnittain

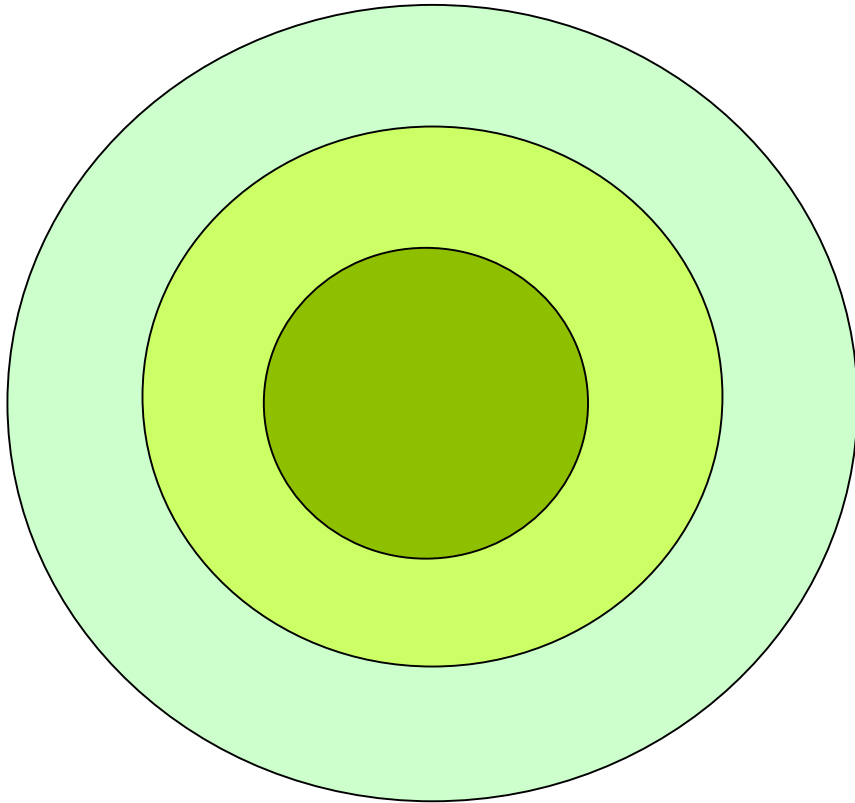
Järjestötyyppi	Määrä Pohjois-Karjalassa	Esimerkkejä (koko maakunta)
Valtakunnallinen liitto	Pielisen Karjala X Joensuun seutu X Keski-Karjala X	
Piirijärjestö	Pielisen Karjala X Joensuun seutu X Keski-Karjala X	MLL Pohjois-Karjalan piiri ry Pohjois-Karjalan Kylät ry Pohjois-Karjalan Sydämpiiri ry Pohjois-Karjalan Selkäyhdistys ry
Paikallisyhdistys	Pielisen Karjala X Joensuun seutu X Keski-Karjala X	Lieksan Tukipiste ry Joensuun Reumayhdistys ry Tohmajärven Aktiivit ry Juuan Hengitysyhdistys Ilomantsin eläkkeensaajat ry

Pohjois-Karjalan hyvinvointialan järjestöstrategiassa hyvinvointialan järjestötoiminnalla tarkoitetaan lähtökohtaisesti kaikkea kansalaisia aktivoivaa ja kansalaisten osallistumismahdollisuuksia edistävää järjestötoimintaa. Strategia on tarkoitettu työvälineeksi kaikille maakunnan järjestöille sekä julkisille ja yksityisille hyvinvointialan toimijoille.

Keskeisinä toimijoina valmistelussa ovat olleet sosiaali- ja terveysalan järjestöt sekä kylä- ja asukasyhdistykset. Strategiassa otetaan erityisesti esille sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaa, koska näiden järjestöjen toimintavolyymit ovat Pohjois-Karjalassa vahvat ja koska niitä ei ole aikaisemmin huomioitu maakunnallisissa strategioissa.

Pohjois-Karjalan Kylät ry on koonnut maakunnallisen kyläohjelman ja se on otettu huomioon Hyvinvointialan järjestöstrategiaa koottaessa. Liikunta-, nuoriso- ja kulttuurijärjestöt on huomioitu aikaisemmin maakunnallisissa erityisstrategioissa ja ne on erityisesti näihin viitaten otettu huomioon hyvinvointialan järjestöstrategian laatimisessa.

Kuva 2. Hyvinvointialan järjestöt järjestöstrategiatyössä

Sosiaali- ja terveysalan järjestöt

Strategian kokoamisessa keskeisessä asemassa ovat olleet sosiaali- ja terveysalan järjestöt. Sosiaali- ja terveysalan järjestöillä tarkoitetaan järjestöjä, joiden tarkoituksena on joko jonkin erityisryhmän, oman jäsenistön tai laajemman väestöosan fyysisen, psyykkisen ja/tai sosiaalisen hyvinvoinnin tukeminen tai edistäminen (Vuorinen et al. 2005, Järjestöbarometri 2006, 11). Sosiaali- ja terveysalan järjestöt jakautuvat Raha-automaattiyhdistyksen luokittelun mukaisesti kansanterveysyhdistyksiin, lastensuojeluyhdistyksiin, aistivammayhdistyksiin, vanhus- ja eläkeläisyhdistyksiin, invalidiyhdistyksiin, nuorisokasvatusyhdistyksiin ja päihdeyhdistyksiin. Sosiaali- ja terveysalan järjestöiksi luetaan tässä strategiassa myös esimerkiksi työttömien yhdistykset.

Sosiaali- ja terveysjärjestöillä on tärkeä rooli erityisesti heikoimmassa asemassa olevien ihmisryhmien hyvinvoinnin edistämiseksi. Paikallisten yhdistysten toimintaan osallistuvien ihmisten keskeisiä ongelmia ovat yksinäisyys ja sosiaalisten kontaktien puute. Paikallinen yhdistystoiminta tavoittaa monesti julkista sektoria tehokkaammin niitä ihmisiä, joilla on monella tavalla hankala elämäntilanne. 70% yhdistyksistä on arvioinut, että niiden toiminnassa on mukana työttömiä, pitkäaikaissairaita sekä vammaisia ja noin puolet yhdistyksistä on arvioinut niiden toimintaan osallistuvan mielenterveysongelmaisia, vaikeavammaisia tai moniongelmaisia. Hyvinvoinnin julkiset toimijat ovat arvioineet, että

yhteiskunnalla on heikkomat mahdollisuudet näiden ryhmien tukemiseen muihin ryhmiin verrattuna. (Vuorinen & al.2005).

Sosiaali- ja terveysjärjestöt tarjoavat huomattavan määrän tukea kuntalaisille organisoimalla erilaista vertais- ja vapaaehtoistoimintaa. Julkisen sektorin toimijat ovat arvioineet (Sosiaalibarometri 2006, 162) sosiaali- ja terveysjärjestöjen tuottaman tuen ja palveluiden vahvuudeksi joustavuuden ja innovatiivisuuden, toiminnan luotettavuuden, pitkäjänteisyyden sekä laadun. Myös järjestöjen vankkaa erityisosaamista korostettiin. Tärkeänä pidettiin myös esimerkiksi järjestöjen tekemää ennaltaehkäisevää työtä ja tiedonvälitystä.

Suomessa on rekisteröity 13 000 sosiaali- ja terveysalan järjestöä, joista suurin osa on paikallisia tai alueellisia. (Särkelä & al. 2005) Pohjois-Karjalassa toimii noin 400 rekisteröityä sosiaali- ja terveysalan järjestöä, joista X on alueellisia piirijärjestöjä ja X paikallisyhdistyksiä. Seudullisia sosiaali- ja terveysalan järjestöjä maakunnassa toimii X.

Kylä- ja asukasyhdistykset

Kylä- ja asukasyhdistykset toteuttavat laaja-alaista alueiden ja yhteisöjen kehittämistä edistävää toimintaa maakunnan kylillä ja taajamissa. Kylä- ja asukasyhdistysten rooli kylällä on koota yhteen kylän toimijoita ja toimintoja ja edistää paikallisia elinolosuhteita kumppanuuteen perustuvan yhteistyön voimin. Pohjois-Karjalan maakunnassa toimii noin 230 kylä- ja asukasyhdistystä tai -toimikuntaa. Pohjois-Karjalan kylätoiminnalle on laadittu maakunnallinen kyläohjelma vuosille 2006-2013. Pohjois-Karjalan Kylät ry on maakunnan kylien kehittämistä koordinoiva yhdistys, joka on ollut vahvasti mukana myös hyvinvointialan järjestöstrategian laatimisessa.

Liikuntajärjestöt

Pohjois-Karjalassa toimii noin 260 liikuntajärjestöä. Kaksi kolmasosaa maakunnan liikuntaseuroista toimii Joensuun seutukunnan alueella. Liikuntajärjestöt ovat erityisen tärkeitä lasten ja nuorten urheilu- ja liikuntaharrastusten mahdollistajia. Maakunnan liikuntajärjestötoiminta ja sen tukeminen on huomioitu melko kattavasti Pohjois-Karjalan urheilu- ja liikuntastrategiassa vuosille 2006-2015. Pohjois-Karjalan urheilu- ja liikuntajärjestötoimintaa koordinoi Pohjois-Karjalan liikunta ry.

Muu yhdistystoiminta

Maakunnassa toimii paljon harrastus- ja virkistystoimintaa organisoivia yhdistyksiä. Muun muassa Pohjois-Karjalan partiolaisilla on maakunnassa yli 30 lippukuntaa, Pohjois-Karjalan Nuorisoseurat ry:llä 42 paikallista nuorisoseuraa ja Pohjois-Karjalan 4H-piirissä 16 paikallisyhdistystä. Näiden lisäksi maakunnassa toimii useita paikallisia nuoriso- ja kulttuurialan yhdistyksiä. Pohjois-Karjalan Marttojen piirijärjestöön kuuluu yli 150 paikallisyhdistystä.

Ketkä yhdistyksissä toimivat?

Sosiaali- ja terveysalan paikallisyhdistysten vapaaehtoistoimintaan osallistuvat eniten keski-ikäiset, yli 50-vuotiaat ja eläkeläiset sekä työikäiset sairauseläkeläiset. Yhdistystoiminnan piirissä on yleensä enemmän naisia kuin miehiä. Alle 18-vuotiaita sekä

opiskelijoita toimii vapaaehtoisina useimmiten lastensuojeluyhdistyksissä. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia toimii lähes kaikissa lastensuojelun yleisyhdistyksissä ja kansanterveyden yleis- ja monialayhdistyksissä. Työttömät vapaaehtoiset toimivat työttömien yhdistyksissä. (Järjestöbarometri 2006, Vuorinen et al. 2004) Järjestöissä toimii sekä vapaaehtoista että palkattua työvoimaa.

Yhdistystypologia

Järjestöjen toimintaa voidaan kuvata Järjestöbarometrin 2006 yhdistystypologian mukaisesti. Luokittelussa yhdistykset on luokiteltu toiminnan sisällön ja taloudellisten voimavarojen mukaan neljän luokkaan: vapaaehtois- ja vertaistoimijoihin, laaja-alaisiin toimijoihin, virkistys- ja harrastustoimijoihin sekä palveluntuotantoa korostaviin toimijoihin. Määritelmät eivät ole toisiansa pois sulkevia, vaan yhdistysten toiminta yleensä sisältää kaikkiin luokkiin kuuluvia toimintoja. Luokittelua on muokattu alkuperäisestä tähän yhteyteen sopivaksi:

Taulukko 1. Paikallisten hyvinvointialan yhdistysten neljä tyyppiä (Muokattu Järjestöbarometrissa 2006, 93 esitetyn ryhmittelyn pohjalta tarkoitukseen sopivaksi)

<p>Vapaaehtois- ja vertaistoimijat Toimialueena yleensä yksi kunta tai seutukunta.</p> <p>Vapaaehtoistoiminta, tiedonvälitys ja vertaistoiminta. Ovat taloudeltaan pieniä</p> <p>Esimerkiksi potilasyhdistykset, mielenterveysyhdistykset, aistivammayhdistykset, sotainvalidiyhdistykset, lastensuojeluyhdistykset</p>	<p>Laaja-alaiset toimijat Toimialueena yleensä yksi kunta tai seutukunta.</p> <p>Kaikki toiminnan painopisteet korostuvat. Ovat taloudeltaan melko suuria</p> <p>Esimerkiksi vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset, työttömien yhdistykset, kansanterveyden yleis- ja monialayhdistykset</p>
<p>Virkistys- ja harrastustoimijat Toimialueena yleensä yksi kunta.</p> <p>Toiminnan painopisteistä mikään ei korostu, mutta toimintamuodoista virkistystoiminnan merkitys on suurin. Ovat taloudeltaan pieniä.</p> <p>Esimerkiksi veteraani- ja eläkeläisyhdistykset, lastensuojelun yleisyhdistykset, liikuntajärjestöt, nuorisjärjestöt</p>	<p>Palveluntuotantoa korostavat Toimialueena yleensä yksi kunta tai seutukunta.</p> <p>Palveluntuottamisen merkitys korostuu selvästi. Ovat taloudeltaan suuria.</p> <p>Esimerkiksi vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset, mielenterveysyhdistykset, kansanterveyden yleis- ja monialayhdistykset</p>

Yhdistystypologia helpottaa järjestökentän moninaisuuden hahmottamisessa: järjestöjen toiminnan painotukset ja toiminnan laajuus voi olla hyvinkin vaihtelevaa. Osilla järjestöistä painottuvat kaikki toiminnan painopisteet (laaja-alaiset toimijat), kun taas jotkut järjestöt järjestävät lähinnä virkistys- ja harrastustoimintaa jäsenilleen. Isot palveluntuottajajärjestöt toimivat hyvinkin ammattimaisesti ja yrityksen tavoin palkatun henkilökunnan turvin, kun taas pienempien vapaaehtois- ja vertaistoimintaa sekä virkistys- ja harrastustoimintaa organisoivien järjestöjen toiminta pyörii suurimmaksi osaksi vapaaehtoisten toimijoiden resursseilla.

Esimerkiksi kuntien ja järjestöjen välisiä yhteistyömalleja mietittäessä ja kehitettäessä on tärkeää huomioida järjestöjen erilaisuus ja erilaiset toiminnan painopisteet ja käytössä olevat resurssit. Yhteistyön mahdollisuudet ja käytännöt ovat erilaisia eri tyyppisten yhdistysten kanssa.

3.4 Järjestötoiminnan vaikutukset

Järjestötoiminnan vaikutuksia maakunnassa on vaikea tarkkaan arvioida. Yhdistystoiminnan vaikutukset ovat moninaisia eikä niitä voi läheskään aina mitata numeroilla tai muuttaa rahaksi. Vapaaehtoisuuteen perustuvalla järjestötoiminnalla on merkittävä rooli alueiden *paikallisidentiteetin luojana* ja yhteisöissä syntyvän *sosiaalisen pääoman* tuottajana. Järjestötoiminta rakentaa ja pitää yllä *yhteisöllisyyttä* ja antaa osallistumisen mahdollisuuksia kansalaisille. Kansalaisjärjestötoiminta antaa kansalaisille vaikuttamismahdollisuuksia ja toiminta edistää *demokratian toteutumista*. Järjestötoiminta edistää kansalaisten sosiaalista ja terveydellistä hyvinvointia. Järjestöjen toteuttama yleistä hyvinvointia edistävä ennaltaehkäisevä työ vähentää korjaavien sosiaali- ja terveystalvelujen tarvetta.

Kansalaisjärjestöt toimivat myös merkittävinä alue- ja paikallistalouden kehittäjinä... Järjestöt toimivat työllisyyden edistäjinä maakunnassa. Maan kaikista sosiaali- ja terveysalan järjestöistä noin puolessa paikallisyhdistyksistä on palkattua työvoimaa. Hieman alle kolmasosa yhdistyksistä on palkannut henkilökuntaa työllistämistukien avulla. (Vuorinen et al. 2004, 144). Isoimmat järjestöt työllistävät ihmisiä myös määräaikaisiin kehittämishankkeisiin. Järjestötoiminta edistää välillisesti kansalaisten työllistymismahdollisuuksia. Vapaaehtoistoiminta järjestöissä lisää kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia, tukee omatoimisuutta ja itsensä toteuttamista sekä kehittää toimijoiden vuorovaikutustaitoja. Usein aktiivinen järjestötoiminta avaa etenkin nuorille toimijoille väylän työelämään muun työkokemuksen tai työelämän kontaktien puuttuessa.

Järjestötoiminnan kautta maakuntaan tulee huomattava määrä erilaista kehittämisrahoitusta ja projektitukea. Pohjois-Karjalan järjestöt saivat Raha-automaattiyhdistyksen avustuksia vuonna 2006 yhteensä 5 263 000 euroa (Ray 2007)

- *muut rahoitukset*
- *koulutukset*

4. JÄRJESTÖJEN TOIMINTAEDELLYTYKSET

4.1 Toimintaan tarvittavat resurssit

Järjestöstrategian valmisteluun osallistuneet järjestöt pitivät järjestöjen tekemän hyvinvointityön vahvuuksina erityisesti kiireetöntä asiakkaan kohtaamista, asiakkaiden auttamista ja ilahduttamista sekä yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Ympäristöltä ja asiakkailta tuleva positiivinen palaute auttaa järjestöjen toimijoita jaksamaan työssään. Toiminnasta saatava positiivinen palaute, vapaaehtoistyön arvostus ja yhteisöllisyyden kokemukset ovat toimijoille tärkeitä aineettomia resursseja.

Yhdistykset vaativat toimiakseen myös taloudellisia ja muita aineellisia resursseja sekä inhimillisiä voimavaroja ja poliittista tukea toiminnalleen. Järjestöstrategian valmistelussa kaikilla Pohjois-Karjalan seutukunnilla yhdistykset nostivat keskusteluun järjestöjen toimintaedellytysten turvaamisen tärkeyden. Yksi suurimmista ongelmista maakunnan alueella on vapaaehtoistoimijoiden ikääntyminen ja pula uusista toimijoista. Vapaaehtoistoimijajoukon pienentyessä korostuu entisestäänkin toinen yhdistystoiminnan iso ongelma, taloudellisten resurssien niukkuus. Inhimillisten ja taloudellisten voimavarojen turvaaminen ovat järjestötoiminnan keskeisimpiä kehittämiskohteita Pohjois-Karjalassa.

Toiminnan rahoitus

Järjestöjen toiminnan rahoitus koostuu useasta eri lähteestä saatavasta tuotosta. Tärkeimmät tulonlähteet paikallisyhdistyksille ovat kuntien tuki esimerkiksi toiminta-avustusten muodossa sekä yhteisöjen harjoittama oma rahankeräys ja muu varainhankinta. Palveluntuotannon osalta merkittävin tuotto tulee kuntien ostopalveluista tai maksusitoumuksista. Perustoimintaa, kehittämishankkeita, rakennusinvestointeja ja edunvalvontaa rahoitetaan pääosin raha-automaattituotoilla. Valtakunnallisiin liittoihin kuuluvat piirijärjestöt ja niiden paikallisyhdistykset voivat saada projektitukea kattojärjestöltä. Isommat järjestöt rahoittavat hankkeita myös esimerkiksi EU-rahoituksella.

<i>Toiminnan tuotot</i>	Toiminnan tuottoja ovat esimerkiksi jäsenmaksuista saatavat tuotot ja oma eri tavoilla suoritettu varainhankinta, toimitilojen vuokraus sekä palvelujen myynnistä saatavat tuotot.
<i>Kuntien tuki ja avustukset</i>	Kunnat tukevat yhdistyksiä myöntämällä toimintaan yleisavustuksia. Jotkut kunnat antavat yhdistysten käyttöön toimitiloja ja muita aineellisia resursseja ilmaiseksi tai alennettuun hintaan.
<i>Raha-automaattiyhdistys</i>	Raha-automaattiyhdistyksen perustehtävä on vastuullisella pelitoiminnalla kerätyillä varoilla tukea kansalaisjärjestöjen terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia edistävää työtä. Raha-automaattivastuksia jaetaan koko maassa vuosittain noin 300 miljoonaa euroa yli 1100 järjestölle. Järjestötoiminnan turvaamisen kannalta Raha-automaattivastusten merkitys on huomattavan suuri.
<i>Muut rahoituslähteet</i>	Yhdistykset voivat hakea rahoitusta perustoimintaan ja hankkeisiin erilaisista kansainvälisistä ja kansallisista rahoituslähteistä. Esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none"> - säätiöt - yritykset - kansalliset Opintokeskukset myöntävät rahoitusta opintokerhotoimintaan - valtakunnalliset liitot myöntävät usein rahoitusta paikallisyhdistysten hankkeille. - EU:n rahoitusohjelmat, esim. Leader+ -rahoitus... (ESR-välittäjäorganisaatiomalli...)

Taulukko 3. Järjestötoiminnan rahoitus

4.2 Järjestötoiminnan haasteet

Järjestöjen toimintaympäristössä ja -edellytyksissä on tapahtunut paljon muutoksia. Esimerkiksi järjestöpohjainen palveluiden tuottaminen ja järjestölähtöisen auttamistyön toteuttaminen on vaikeutunut verottajan, EU:n kilpailu- ja hankintalainsäädännön ja RAY:n tiukentuneitten linjausten myötä (ks. s. XX) Vaarana on yhdistysten palveluntuotannon lakkaaminen ja palveluiden tuottamisen siirtäminen yksityisille yrityksille. Tämä vaikeuttaa erityisesti syrjäisten alueiden asukkaiden tuen ja palveluiden saantia.

Yhdistystoiminnan suurimpia ongelmia maakunnassa on vapaaehtoistoimijoiden ikääntyminen ja väheneminen. Uusia, etenkin nuoria toimijoita on vaikea saada mukaan sitovaksi ja kuormittavaksi mielletyn yhdistystoiminnan piiriin. Järjestöjen tulevaisuuden haasteena on toimintamallien uudistaminen kevyemmiksi ja uusia toimijoita houkuttelevimmiksi.

Aktiivitoimijoista kärsivien järjestöjen toinen iso haaste on taloudellisten resurssien niukkuus. Järjestötoiminnalle asetetaan julkiselta sektorilta suuria odotuksia erityisesti ennaltaehkäisevän työn toteuttamiseksi ja niiden palveluiden tuottamiseksi, joihin kunnilla ei riitä voimavaroja ja asiantuntemusta. Jotta järjestöt pystyisivät vastaamaan niille asetettuihin odotuksiin, tulisi järjestötoimintaa tukevan poliittisen kulttuurin vahvistua ja järjestöjen toimintaedellytysten turvaamiseen panostaa paikallisella tasolla. Kuntatalouden mittakaavassa pienillä summilla järjestöt pystyvät tarjoamaan paljon tukea ja toimintaa kuntalaisille.

5. JÄRJESTÖJEN YHTEISTYÖ

Yhteistyöverkostot muodostavat tärkeän voimavaran yhdistysten toiminnalle. Yhdistysten yleisimmät yhteistyötahot ovat kunta ja muut yhdistykset. Yhdistykset tekevät yhteistyötä myös esimerkiksi paikallisseurakuntien, kuntayhtymän tai sairaanhoitopiirin ja valtiohallinnon kanssa. (Vuorela et al. 2004, 66) Järjestöstrategian valmisteluvaiheessa järjestetyissä seutukunnallisissa järjestöfoorumeissa järjestöjen keskinäinen yhteistyö sekä järjestöjen ja julkisen sektorin (erityisesti kuntien) toimijoiden välinen yhteistyö koettiin tärkeäksi kehittämisen kohteeksi.

5.1 Järjestöjen keskinäinen yhteistyö

Pohjois-Karjalassa hyvinvointialan järjestöt ovat tehneet paljon yhteistyötä vastatakseen paremmin kansalaisten tuen ja palvelun tarpeisiin. Erityisesti maakunnan sosiaali- ja terveysalan järjestöillä on paljon vakiintuneita yhteistyörakenteita. Näitä ovat mm. Kotikartanoyhdistys ry, Joensuun kansalaistalo, Itäinen tiimi ry, Kansanterveyden keskus, Vammaisjärjestöjen neuvottelukunta, sekä työttömien ja eläkeläisten maakunnalliset yhteistyöryhmät. Maakunnan kylä- ja asukastoiminnan yhteenliittymänä toimii Pohjois-Karjalan Kylät ry.

Pohjois-Karjalan liikunta- ja urheilustrategiassa painotetaan eri alojen järjestöjen välisen yhteistyön tärkeyttä hyvinvoinnin edistämiseksi. Myös järjestöstrategiaa valmistelevissa järjestöfoorumeissa maakunnan yhdistysten keskeinen toive oli paikallisten ja seudullisten järjestöjen välisen yhteistyöverkoston kehittäminen. Yhteistyön avulla paikallisyhdistysten toiminta tehostuisi ja uusien toimintamuotojen toteuttaminen mahdollistuisi. Yhteistyö on tärkeää myös kokemusten ja erityisosaamisen keskinäisen välittämisen kannalta.

Esimerkkejä yhdistysten välisistä yhteistyöverkostoista maakunnassa:

[Kotikartanoyhdistys ry](#)

Kotikartanoyhdistys ry on järjestöjen vuonna 1996 perustama yleishyödyllinen yhdistys, joka mahdollistaa toimintaympäristön kansalaisille, jäsenjärjestöille ja monille muille toimijatahoille ihmisläheisessä yhteisössä Joensuun Hukanhauhdalla. Kotikartanoyhdistys toteuttaa ennaltaehkäisevää ja kuntouttavaa mielenterveystyötä, työelämävalmiuksia edistävää päivä- ja työtoimintaa ja koulutus- ja kurssitoimintaa. Yhdistys hallinnoi myös ennalta ehkäisevää mielenterveystyötä tekevää Kriisikeskusta sekä erilaisia hyvinvointia edistäviä hankkeita. Yhdistykseen kuuluu 45 jäsenjärjestöä, joiden toimintaa yhdistys edistää toimitilojen käyttömahdollisuuksien, räätälöityjen koulutusten, kurssien ja ruoka- ja majoituspalveluiden muodossa.

[Pohjois-Karjalan Kylät ry](#)

Pohjois-Karjalan Kylät ry on maakunnallinen kylä- ja asukastoiminnan yhdistys. Toiminnan tarkoituksena on tukea ja kehittää maakunnallista ja paikallista kylätoimintaa sekä edistää yhteistyötä maaseudun yhdistysten ja muiden yhteisöjen välillä. Yhdistys pyrkii myös edistämään kylien henkistä hyvinvointia, omaleimaisuutta ja elinkeinotoiminnan yleisiä edellytyksiä. Yhdistyksen toiminta-alue on Pohjois-Karjalan maakunta.

[Joensuun kansalaistalo](#)

Joensuun Kansalaistalo on koahtamispaikka Joensuun keskustassa. Taloa käyttävät erityisesti järjestöt ja ryhmät kokous- ja koahtamis- paikkanaan, aktiivisia ryhmiä on reilusti yli sata. Kansalaistalon toiminnan tavoitteena on toimia koahtamispaikkana, edistää sosiaalista tasa-arvoa, mahdollistaa osallisuuden, välittämisen, koahtamisen ja kunnostautumisen kulttuurin syntyminen, tukea järjestöjä ja vapaaehtoistoimintaa, kehittää yhteistyötä julkisen ja vapaaehtoissektorin välillä, tuoda tietoyhteiskunta kaikkien ulottuville ja tarjota www-palveluja. Kansalaistalon toimijoita ovat Soroppi ry, Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry ja Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. Lisäksi tiloja käyttää noin 100 järjestöä ja ryhmää vuosittain

Lieksan eläkeläisten yhteistyöryhmä

Lieksan eläkeläisten yhteistyöryhmä toimii Lieksan eläkeläisjärjestöjen yhteistyöelimenä. Yhteistyöryhmään osallistuu kaksi edustajaa kustakin Lieksan eläkeläisjärjestöstä. Yhteistyöryhmä järjestää esimerkiksi kaikille Lieksaan eläkeläisjärjestöille yhteisiä tapahtumia ja retkiä ja toimii yhteistyössä esimerkiksi edunvalvontaan ja vaikuttamiseen liittyvissä kysymyksissä.

Itäinen tiimi ry

Itäinen tiimi ry toimii yhdistävänä tekijänä mielenterveysyhdistysten ja kuntoutujien kesken.

Yhdistys auttaa psykiatrisessa avohoidossa olevia ja sairaalasta palaavia kuntoutumisessa, kehittää oikeus- ja edunvalvontatoimintaa potilasneuvoston kautta, tiedottaa, valistaa ja neuvoo mielenterveyteen liittyvissä asioissa, edistää yleistä mielenterveyttä ja tekee ennaltaehkäisevää mielenterveystyötä sekä järjestää opinto-, virkistys-, retki- ja liikuntatoimintaa sekä työmahdollisuuksia. Itäinen tiimi kokoaa yhteen noin 20 mielenterveysyhdistystä maakunnan alueella.

Pohjois-Karjalan järjestöfoorumi

Elokuussa 2005 Pohjois-Karjalaan perustettiin pääasiassa Joensuun seudun järjestöjä yhteen kokoava maakunnallinen järjestöfoorumi, jonka tavoitteena on edistää järjestöjen yhteistyötä ja yhteistä vaikuttamistoimintaa sekä vuoropuhelua eri julkisten tahojen kanssa. Järjestöfoorumi kokoontuu tarpeen mukaan, noin neljä kertaa vuodessa ja sen kutsuu koolle Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

Jelli-järjestötietopalvelu

Jelli on järjestöjen yhteinen tiedotusalausta, jota ylläpitää Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ja Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. Jelli antaa mahdollisuuksia maakunnan järjestöjen yhteiselle tiedottamiselle. Jellin kautta järjestöt voivat tiedottaa kuntalaisille ja toisilleen ajankohtaisista asioista ja tapahtumista. Esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalvelut voivat palvelun kautta etsiä kumppaneita sekä tukea omille asiakasryhmilleen. Tällä hetkellä Jelli palvelee parhaiten Joensuun seudun järjestöjä, mutta siitä on tarkoitus kehittää koko maakunnan järjestökentän kattava järjestötietopalvelu. (www.kansalaistalo.fi/jelli)

5.2 Järjestöjen ja julkisen vuoropuhelu

Pohjois-Karjalassa järjestöillä ja kunnilla on vakiintuneita yhteistyörakenteita ja toimintamalleja. Yhteistyö voi perustua esimerkiksi ostopalvelu- tai kumppanuussopimukseen perustuvaan palveluiden ja toimintojen vaihtoon, tiedottamiseen tai tila- ja rahoituskysymyksiin. Yhdistyksillä ja järjestöillä on jonkin verran yhteisiä kehittämishankkeita.

Vanhasen II hallituksen ohjelmassa painotetaan uusien palvelujen järjestämis- ja tuottamistapojen kehittämisen tärkeyttä palvelujen turvaamisen edellytyksenä. Tavoitteena on tukea kolmannen, yksityisen ja julkisen sektorin kumppanuutta palveluiden tuottamisessa. Myös useissa Pohjois-Karjalan kuntien ja seutukuntien palvelustrategioissa kuntien ja järjestöjen yhteistyön edistäminen on asetettu tavoitteeksi. Järjestöjen toiminta nähdään näissä strategioissa kuitenkin usein suppeana hyvinvointipalvelujen tuotantoon painottuvana. Toiminnallisten kumppanuuteen perustuvien yhteistyömallien kehittämisessä on paljon mahdollisuuksia etenkin ennaltaehkäisevän hyvinvointityön alueella.

Esimerkkejä järjestöjen ja julkisen sektorin toimijoiden välisestä yhteistyöstä:

Karpalo

Pielisen Karjalan ikäihmisten kehittämiskeskus Karpalossa julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijat rakentavat yhteistyössä mielekästä palvelukokonaisuutta Pielisen Karjalan ikääntyville ihmisille. Karpalo -hankkeessa on keskeistä yhteistyö kolmannen sektorin kanssa. Karpalon tiloissa toimii Pohjois- Karjalan Sosiaaliturvayhdistyksen KANAVA -projekti, joka vastaa Lieksassa erityisesti julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyön edistämisestä. Kanava -projekti toimii linkkinä yhdistyksiin päin ja järjestää käytännössä yhteistyön paikkoja kolmannen sektorin kanssa sekä kuuntelee eri toimijoiden tarpeita. Karpalo toimii yhteistyössä muun muassa Lieksan seudun Omaishoitajat ja läheiset ry:n kanssa, jotka järjestävät Karpalossa kaikille avoimia hetkiä. Karpalo järjestää järjestöjen kanssa myös yhteisiä tapahtumia ikääntyville ihmisille. Karpalon mallissa järjestöjen erityisosaamista ja asiakaslähtöisyyttä on hyödynnetty erityisesti ennaltaehkäisevän toiminnantoteuttamisessa.

Valtimon malli

Valtimon vapaa-aikatoimen palveluihin kuuluvat kirjasto-, kulttuuri-, liikunta sekä nuoriso- ja raittiuspalvelut. Kirjastopalvelut ja osan kulttuuripalveluista kunta tuottaa itse ja muut vapaa-aikapalvelut kunta ostaa paikallisilta yhdistyksiltä ja seuroilta. Nuorisopalveluista vastaa Valtimon 4H ja liikuntapalveluista Valtimon Vasama. Esimerkiksi liikuntapalveluiden osalta kunnan tekninen toimi huoltaa ja pitää kunnossa liikuntapaikat ja Vapaa-aikatoimi hankkii välineet ja kaluston sekä jakaa liikuntapaikkojen käyttövuorot vuosittain. Varsinaisesta toiminnasta vastaa urheiluseura. Kulttuuripalveluista kunta ostaa musiikkipalvelut ja teatterimatkat Valtimon Musiikkiyhdistys ry:ltä ja lasten kulttuuripalvelut Mannerheimin lastensuojeluyhdistyksen Valtimon osastolta vuosittain solmittavan ostopalvelusopimuksen mukaisesti.

Pkssk ja potilasjärjestöt

Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymä järjestää yhdessä maakunnan potilasjärjestöjen kanssa vuosittaisen tiedotus- ja keskustelutilaisuuden.

Kiteen Kumppanuusohjelma

Kiteelle on tehty kumppanuusohjelma ja kumppanuuden toimintaohjelma. Kumppanuusohjelmassa on kerrottu eri toimijoiden välisen yhteistyön päälinjat ja toimintaohjelmassa on lisäksi koottuna tehtyt yhteistyöesitykset ja mitä on sovittu. Kumppanuusohjelman tarkoitus on vahvistaa yhteisöllisyyttä kaupungin ja eri toimijoiden kesken, parantaa yhteistyön laatua ja selkiyttää yhteistyön pelisääntöjä, luoda käytäntöjä, joilla eri osapuolet ovat yhdessä valmistelemassa ja sopimassa yhteisten asioiden hoitamisesta sekä lisätä tietoa eri toimijoiden panoksesta yhteisten asioiden edistämiseksi. Toimintatapana on tavoitteista ja toimenpiteistä sopiminen yhdessä eri osapuolten kesken. Yhteistyön aloite voi tulla keneltä osapuolelta hyvänsä. Ohjelman toteutukseen kuuluvat yleiset kumppanuuskeskustelut kahdesti vuodessa, toimintaohjelman laatiminen, tiedottaminen sekä toiminnan arviointi. Kaupungin ja toimijan välisestä yhteistyöstä laaditaan kumppanuussopimus. Sopimusmalli toimii muistilistana asioista. Tarkoitus on, että kun asia on sovittu, yhdessä tekeminen sujuu sujuvasti. (www.jetina.fi/fi/kuntakumppanina)

Vessel-keskus

Vessel-keskus on Joensuussa sijaitseva järjestöpohjainen auttamis- ja neuvontakeskus. Vesselissä toimivia järjestöjä ovat Joensuun Seudun Kuulonhuolto ry, Joensuun Seudun Invalidit ry, Joensuun Omaishoitajat ja Läheiset ry, Honkalampi-säätiö, Pohjois-Karjalan Dementiayhdistys ry. Vesselissä toimii myös Pohjois-Karjalan Napakka-osuuskunta sekä Tilitaito Mastola ky. Vessel -keskuksen järjestöt välittävät palveluita ja neuvontaa asiakkaille, kunnille, yrittäjille ja järjestöille. Keskuksen tarjoamat palvelut eivät korvaa kuntien palveluita. Vessel-keskuksessa kehitetään mallia palvelujenvälityksestä joka sisältää kolmannen sektorin, yksityisten yrittäjien, kuntien ja muiden vastaavien tahojen yhteistyötä.

5.3 Monitoimijaiset verkostot

Järjestöt toimivat yhteistyössä myös esimerkiksi seurakuntien, säätiöiden ja yritysten kanssa...

Nurmeksen Ystävänpysäkki

Ystävänpysäkki on kansalaisten kohtaamis- ja toimintapaikka Nurmeksen Porokylässä. Ystävänpysäkillä käsin pyöritetään Nurmeksen vapaaehtoistoimintaa; välitetään ulkoilukavereita, saattoapua, tukiystäviä, mummeja ja ukkeja, toisen ihmisen rinnalla kulkijoita. Ystävänpysäkillä toimii kerhoja, vertaisryhmiä ja siellä järjestetään erilaisia tapahtumia.

Ystävänpysäkki-toiminnan taustalla toimii Ray:n rahoittama Kulttuuri ja Kyläläiset - projekti, jota Nurmeskotiyhdistys ry hallinnoi. Toiminnassa ovat eri tavoin mukana mm. Nurmes-Valtimo Sydänyhdistys, Ylä-Karjalan Omaishoitajat, SPR, Nurmeksen ev.lut. seurakunta ja ortodoksinen seurakunta sekä Nurmeksen kulttuuripalvelut. Ystävänpysäkillä on käynyt myös luennoitsijoita muun muassa terveyskeskuksesta ja eri hoitolaitoksista. Vuonna 2006 Ystävänpysäkillä kävi noin 7360 henkilöä ja toimi noin 125 vapaaehtoista erilaisissa tehtävissä.

Yhteistyön haasteet

Strategiaa valmistelemissa kuudessa seutukunnallisessa järjestöfoorumissa keskeisiksi teemoiksi nousivat järjestötoiminnan tunnettuus, arvostus, tiedottamisen avoimuus ja yhteistyön vaikeus kuntien ja järjestöjen välillä. Kun järjestötoimintaa ei tunnetta ja arvosteta, silloin myös järjestöjen toimintaedellytykset muuttuvassa toimintaympäristössä ovat heikot ja yhteistyö eri toimijoiden kanssa vaikeaa. Yhteistyön keskeisenä haasteena onkin järjestötoiminnan näkyväksi tekeminen ja tietoisuuden lisääminen järjestöjen rooleista ja tehtävistä hyvinvoinnin kentällä. Tunnettuus ja toiminnan moninaisuuden ymmärtäminen lisää yhdistysten toiminnan arvostusta ja kuntien ja järjestöjen väliselle yhteistyölle voi löytyä uusia muotoja ja mahdollisuuksia. Tärkeää yhteistyön onnistumisen kannalta on vastavuoroinen avoin tiedottaminen ajankohtaisista asioista ja tapahtumista.

6. TOIMINTALINJAUKSET JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

6.1 Yleinen tavoite

Hyvinvointialan järjestöstrategian yksi keskeinen tehtävä on tehdä järjestöjen toimintaa näkyväksi ja kannustaa järjestöjä omasta toiminnasta tiedottamiseen. Strategian toinen tärkeä tehtävä on esittää konkreettisia toimenpide-ehdotuksia järjestöjen toimintaedellytyksen turvaamiseksi ja eri toimijoiden välisen yhteistyön vahvistamiseksi.

Pohjois-Karjalan Hyvinvointialan järjestöstrategian valmistelun alkuvaiheessa, ensimmäisessä järjestöfoorumissa Joensuussa heräsi ajatus strategian toimimisesta yhteisvastuun hengen nostattajana ja yhteisöllisyyden herättelijänä maakunnassa. Yhteisvastuun ja yhteisöllisyyden ilmapiirin edistäminen on sisään kirjoitettuna myös Vanhasen II hallituksen ohjelmaan sekä Sosiaali- ja terveysministeriön Hyvinvointi 2015 -ohjelmaan. Yhteisöllisyyden perään kuulutetaan myös Pohjois-Karjalan maakunnan kehittämisohjelmassa POKATissa.

Hyvinvointialan järjestöstrategia pyrkiikin toimimaan ennen kaikkea yhteisvastuun ja yhteisöllisyyden ilmapiirin edistäjänä maakunnassa. Hyvinvointialan toimijoiden asiakkaat ovat yhteisiä ja hyvinvoinnin edistämiseksi tulisi toimia avoimessa yhteistyössä toistemme työpanosta ja erityisosaamista arvostaen.

Tavoite 2015

Järjestöt toimivat aktiivisina hyvinvoinnin edistäjinä

Maakunnan monipuolinen ja aktiivinen järjestötoiminta edistää kansalaisten yleistä sosiaalista ja terveydellistä hyvinvointia. Pohjois-Karjalan maakunnan yhdistysten toimintaedellytykset ovat vahvat. Hyvinvointialan julkiset toimijat, järjestöt ja yksityiset yrittäjät toimivat avoimessa kumppanuuteen perustuvassa yhteistyössä paikallisen, seudullisen ja maakunnallisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Järjestöjen erityisasiantuntemus otetaan huomioon kuntien, seutukuntien ja koko maakunnan hyvinvointipoliittisessa päätöksenteossa.

6.2 Järjestöjen toimintaedellytykset

Järjestötoiminnan tärkeimpiä voimavaroja ovat vapaaehtoistoiminnasta saatu positiivinen palaute, kanssaihminen auttaminen ja ilahduttaminen sekä yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden kokemus. Järjestöille asetetaan usein suuria odotuksia. Vaikka järjestöjen henkiset voimavarat olisivat kantavat, aineelliset ja rakenteelliset resurssit eivät aina riitä asetettuihin odotuksiin vastaamiseen.

Järjestöjen toimintaympäristössä viime vuosina tapahtuneet muutokset ovat asettaneet uusia haasteita järjestöjen toiminnalle. Riittävät taloudelliset resurssit, uudet vapaaehtoistoimijat sekä järjestötoimintaa tukeva poliittinen toimintakulttuuri mahdollistaa järjestöjen aktiivisen toiminnan. Järjestöjen toimintaedellytysten turvaaminen ja edistäminen on edellytys kolmannen sektorin toiminnan elinvoimaisuudelle.

Tavoite 2015

Järjestöjen toimintaedellytykset ovat vahvat. Erilaisten järjestöjen toimintaa tukevat resurssit on turvattu tasapuolisesti paikalliset ja seudulliset erityispiirteet huomioon ottaen.

Toimenpide-ehdotukset

1) Vastavuoroinen kumppanuus

Kannustetaan kuntia ja järjestöjä kumppanuuteen perustuvaan vastavuoroiseen toiminnalliseen yhteistyöhön.

Yhteistyötä voi olla esimerkiksi kunnan toimitilojen antaminen järjestön käyttöön tai toiminta-avustuksen myöntäminen. Järjestö tarjoaa vastavuoroisesti tukea kuntalaisille organisoimalla vapaaehtois- ja vertaistoimintaa.

2) Järjestöjen toimintamallien uudistaminen

Kannustetaan järjestöjä uusien järjestötoimintaa elvyttävien toimintamallien kehittämiseen.

Järjestöt voivat esimerkiksi laatia toimintasuunnitelman uusien toimijoiden houkuttelemiseksi, yhteistyökumppaneiden kartoittamiseksi ja vapaaehtoistoimijoiden kannustamis- ja palkitsemisjärjestelmän kehittämiseksi. Toimintasuunnitelmat voidaan laatia ja toteuttaa myös yhteistyössä muiden paikallisten yhdistysten kanssa.

Monet ihmiset haluaisivat osallistua vapaaehtoistoimintaan ilman pitempiaikaista sitoutumista järjestötoimintaan. Kannustetaan järjestöjä kevyemmän ja lyhytaikaisen vapaaehtoistoiminnan muotojen kehittämiseen. (Esim. Vapaaehtoishaku kuntiin)

3)

Tunnettuus

Kannustetaan järjestöjä tehokkaaseen ja aktiiviseen toiminnasta tiedottamiseen ja markkinoimiseen. Toiminnasta tiedottaminen sekä kunnan virkamiehille ja päättäjille että muille kuntalaisille on tärkeää toiminnan arvostuksen ja saavutettavuuden edistämiseksi.

Tiedottaminen vaatii aikaa, rahaa, tiedottamisen kanavia, osaamista sekä rohkeutta. Tuetaan yhdistysten tiedottamisen ja markkinoinnin osaamisen kehittämiseen liittyviä toimenpiteitä.

Toiminnan tunnetuksi tekemisessä voisi hyödyntää esimerkiksi kuntien verkkosivuja ja järjestötietopalvelu Jelliä. Tiedottamisen ja markkinoimisen tehostamisessa paikallinen tai seudullinen järjestöjen välinen yhteistyö on tarpeellista.

4)

Järjestöavustukset

Kannustetaan kuntia uudistamaan yhdistysten avustusjärjestelmää järjestöjen erilaisuuden huomioivaan ja järjestötoimintaa kannustavaan muotoon.

Esimerkiksi järjestöjen kohdeavustuksista toiminnan yleisavustuksiin siirtyminen tehostaisi ainakin pienten järjestöjen toimintaa. Yleisavustus toimisi kannustinrahana ja sen myöntämisperusteena voisi olla yhdistyksen edellisen vuoden toimintakertomus. Vastikkeeton yleisavustus tehostaisi erityisesti pienten sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaa.

5)

Järjestötoiminnan fyysiset esteet

Tuetaan järjestötoiminnan fyysisten esteiden, kuten liikenneyhteyksien ongelmien ratkaisemiseen liittyviä toimenpiteitä.

Erityisesti Pielisen Karjalan alueella pitkät välimatkat ja huonot liikenneyhteydet vaikeuttavat yhdistysten toimintamahdollisuuksia. Tällaisilla alueilla paikallisilla järjestöillä voisi olla käytössään esimerkiksi ”järjestöbussi”, mikä helpottaisi toiminnan saavutettavuuden ongelmaa.

Vaihtoehtoisesti kunnan ja järjestöjen tulisi luoda kulukorvausjärjestelmä niiden matkakulujen korvaamiseksi, jotka aiheutuvat esimerkiksi vanhuksiin kohdistuvan järjestöjen tekemän ennaltaehkäisevän työn toteuttamisesta syrjäisillä alueilla.

6)

Järjestöjen tukipalvelut

Vahvistetaan järjestöjen toimintaedellytyksiä luomalla järjestötoimintaa tukevia tukipalvelurakenteita.

Järjestöt voivat muodostaa keskinäisiä yhteenliittymiä tukipalveluiden järjestämiseksi esimerkiksi kirjanpitoon, tiedottamiseen tai hankkeitten hallinnointiin liittyen.

6.3 Osaaminen

Järjestöt toimivat hyvinvoinnin erityisasiantuntijoina ja osaajina. Järjestöillä on edellytykset yhdistää maallikko- ja vertaisapua ammatilliseen osaamiseen, koota yhteen erityisosaamista, tuottaa uutta tietoa sekä kehittää uusia toimintamalleja. Järjestöjen erityisosaamista tulee hyödyntää hyvinvointia edistävässä toiminnassa ja päätöksenteossa.

Järjestötoiminnan keskeinen resurssi on riittävä osaaminen haastavassa ja muuttuvassa toimintaympäristössä. Järjestötoimijoiden osaamisen kehittäminen on tärkeää järjestötoiminnan jatkuvuuden ja kehittymisen kannalta. Järjestöt tarvitsevat ajankohtaista tietoa ja osaamista muun muassa tiedottamiseen, hankehallintaan ja liiketoimintaosaamiseen liittyen.

Tavoite 2015

Maakunnassa yhdistystoiminnan osaaminen on vahvaa ja yhdistystoimijoiden osaaminen monipuolista. Järjestöt ja kunnat toimivat hyvässä yhteistyössä hyvinvoinnin edistämiseksi toistensa erityisosaamista hyödyntäen.

Toimenpide-ehdotukset

- 1) **Yhdistystoiminnan perusosaaminen**
Edistetään kansalaisten perusyhdistystoiminnan osaamista. Esimerkiksi järjestötietopalvelu Jelliin voisi luoda yhdistystoiminnan perusteisiin perehdyttävän osion.
- 2) **Yhteiset koulutustilaisuudet**
Kannustetaan kuntien, järjestöjen ja yksityisten hyvinvointitoimijoiden yhteisiin koulutustilaisuuksiin. Yhteiset koulutustilaisuudet ovat hyviä foorumeita välittää erityisosaamista ja eri näkökulmia edustavaa asiantuntijatietoa eri toimijoiden välillä.
- 3) **Yhdistystoiminnan koulutus kunnan toimijoille**
Suositellaan paikallisen omaleimaisuuden huomioon ottavaa yhdistystoiminnan koulutusta kuntien toimijoille. Yhdistystoiminnan moninaisten tehtävien ja vaikutusten näkyväksi tekeminen on tärkeää paikallisten voimavarojen kartoittamiseksi ja kuntien ja yhdistysten välisen yhteistyön edistämiseksi.
- 4) **Projektiosaaminen**
Kannustetaan järjestöjä hanketoimintaan tukemalla järjestöjen projektiosaamista kehittävää koulutusta.
- 5) **Eettinen liiketoiminta**
Järjestöjen toimintaedellytysten ja sosiaali- ja terveystalvetoimijoiden muutokset asettavat haasteita palveluntuottajajärjestöille. Edistetään palveluntuottajajärjestöjen eettistä liiketoiminta-ajattelua ja tuetaan järjestöjen liiketoimintaosaamisen taitojen kehittämiseen tähtäviä toimenpiteitä.

6)

Järjestöjen yhteistyö sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden kanssa

Edistetään sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelmien yhteistyötä järjestöjen kanssa. Yhteistyö edistää opiskelijoiden järjestötoiminnan tuntemusta ja antaa opiskelijoille uutta näkökulmaa sosiaali- ja terveysalan työhön. Yhteistyö tuo järjestöille lisäresursseja ja uutta näkökulmaa toiminnan toteuttamiseen.

Kehitetään sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille uudenlaisia oppimisympäristöjä kolmannen sektorin toimintaa hyödyntäen. Tuetaan opiskelijoiden työssä oppimista järjestöissä kehittämällä järjestötoimijoiden osaamista ja valmiuksia toimia harjoittelijoiden ohjaajina.

Edistetään sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden kansalaisyhteiskuntatuntemusta lisäämällä järjestötoimintaa yhteen kokoavaa koulutusta opinto-ohjelmissa.

6.4 Järjestöjen keskinäinen yhteistyö

Järjestöjen keskinäinen yhteistyö paikallisella, seudullisella ja maakunnallisella tasolla on tärkeää. Järjestöjen verkostoituminen turvaa ja parantaa järjestöjen toimintaedellytyksiä ja mahdollistaa uusien toimintamuotojen syntymisen ja toteuttamisen. Järjestöjen verkostoituminen edistää järjestöjen vaikuttamismahdollisuuksia hyvinvointipoliittisessa päätöksenteossa sekä parantaa tiedonkulkua järjestöjen välillä.

Tavoite 2015

Maakunnassa toimii aktiivisia yhdistysverkostoja. Verkostoituminen on lisännyt yhdistysten toimintaresursseja ja ne ovat mahdollistaneet uutta yhdistystoimintaa. Verkostot tiedottavat kuntalaisille aktiivisesti toiminnastaan.

Toimenpide-ehdotukset

1) Verkonkutojat

Järjestöjen välinen yhteistyö ei rakennu itsestään, vaan verkosto tarvitsee organisoijan ja toiminnalle päämäärän. Tuetaan järjestöjen välistä yhteistyötä ja verkostoitumista edistäviä toimenpiteitä.

2) Toiminnallinen yhteistyö

Kannustetaan järjestöjä yhteistyöhön esimerkiksi vapaaehtois- ja vertaistoiminnan sekä virkistystoiminnan järjestämisessä, hyvinvointipalvelujen tuottamisessa, paikallisessa vaikuttamistoiminnassa ja järjestöjen toiminnasta tiedottamisessa ja markkinoimisessa.

3) Jelli-järjestötietopalvelu

Kehitetään Jelli-järjestötietopalvelusta maakunnallinen järjestösivusto kunkin kunnan yhdistystoiminnan erityistarpeet huomioiden. Jelli tarjoaa mahdollisuudet järjestöjen keskinäiselle sekä järjestöjen ja kuntien tai yritysten väliselle tiedon välitykselle.

4) Yhteistyö tukipalveluiden organisoimisessa, yhteistyöllistäminen, hankkeet?

6.5 Kunnat ja järjestöt hyvinvoinnin edistäjinä

Järjestöjen ja kuntien välinen yhteistyö on edellytys hyvinvointia edistävälle kauaskantoiselle suunnittelulle ja päätöksenteolle sekä käytännön toiminnan toteuttamiselle. Paikallisen, seudullisen ja maakunnallisen hyvinvointityön tavoitteena tulee olla tasa-arvoisen kumppanuuden ja vuoropuhelun rakentaminen eri toimijoiden välille.

Tavoite 2015

Järjestöt ja kunnat toimivat vastavuoroiseen kumppanuuteen perustuvassa yhteistyössä hyvinvoinnin edistämiseksi. Tiedonkulku kuntien ja järjestöjen välillä on avointa ja vaivatonta.

Toimenpide-ehdotukset

- 1) Kuntien ja järjestöjen foorumit**
Kannustetaan kuntia ja järjestöjä avoimeen ja vaivattomaan tiedonvälitykseen ja vuorovaikutukseen esimerkiksi säännöllisesti kokoontuvien kunta- tai seutukuntakohtaisten foorumeiden avulla. Foorumit voisivat olla teemoittaisia, jolloin konkreettinen keskustelunaihe sitoisi toimijoita yhteen.
- 2) Kuntakohtainen järjestöstrategia**
Kannustetaan kuntia ja järjestöjä kuntakohtaisten järjestöstrategioiden laatimiseen. Kuntakohtainen järjestöstrategia toimisi konkreettisena järjestöjen ja kuntien välisenä yhteistoimintasuunnitelmana paikallisella tasolla. Kuntakohtaisissa järjestöstrategioissa kokoamisen vastuu olisi kunnilla, mutta se tulisi laatia yhteistyössä paikallisten järjestöjen kanssa.
- 3) Kumppanuuteen perustuva yhteistyö**
Edistetään kuntien ja järjestöjen välistä yhteistyötä tukemalla erilaisten yhteistoimintamallien ja -sopimusten kehittämistä ja käyttöön ottoa. Esimerkiksi Kiteellä käytössä olevaa kumppanuusmallia voi soveltaa oman kunnan tarpeisiin sopivaksi.
- 4) Yhteiset hankkeet**
Tuetaan kuntien, järjestöjen ja yrittäjien yhteistyötä edistäviä ja yhteistyössä toteutettavia hyvinvointialan hankkeita.
- 6) Yhteistiedottaminen**
Kannustetaan kuntia ja järjestöjä yhteistiedottamiseen ja -markkinointiin hyvinvointipalveluista ja -toiminnasta kunnan alueella.

Esimerkiksi kuntien internetsivuille palveluiden esittelyn yhteyteen voisi liittää palvelunalaan liittyvät paikallisten yhdistysten yhteystiedot ja tarjoamat tukimuodot ja toimintamahdollisuudet.

6.6 Järjestöt työllisyyden edistäjinä

Järjestöt edistävät kansalaisten työllistymisvalmiuksia tarjoamalla osallistumis- ja vaikuttamis- sekä itsensä toteuttamismahdollisuuksia toimijoilleen. Järjestötoiminta lisää kansalaisten sosiaalista pääomaa ja vuorovaikutustaitoja.

Tutkimusten mukaan (esim. Vuorinen et al. 2004, 57) hieman alle puolet yhdistyksistä on ilmaissut halukkuutensa työllistämistukien käyttöön. Lisäksi useat yhdistykset ovat kiinnostuneita työllistämisestä siinä tapauksessa, että työllistämistukien lisäksi on mahdollisuus saada tukipalveluita helpottamaan työllistämiseen liittyviä asioita (KAJO II) Paikallisyhdistykset voivat olla potentiaalisia työllistäjiä alueillaan. Suurella osalla järjestöistä on valmiuksia tukityöllistämiseen, mutta työllistämisen osaamisen ja työllistämiseen liittyvien tukirakenteiden tulee vahvistua.

<u>Tavoite 2015</u>

Toimenpide-ehdotukset

- 1) **Kansalaisten osaaminen**
Kannustetaan työmarkkinoiden ulkopuolella olevia kansalaisia järjestötoimintaan. Järjestötoiminta vahvistaa ihmisten monipuolista osaamista ja vaikuttamismahdollisuuksia ja voi avata väylän työelämään.
- 2) **Välityömarkkinoiden edistäminen**
- 3) **Yhteistyöllistäminen** (Kiteen kaupungin malli?)
Kuntien ja järjestöjen/järjestöjen keskinäisen yhteistyöllistämisen mallit ja mahdollisuudet?
- 4) **Työllistämisen tukipalvelut**
Tuetaan järjestöjen työllistämisen tukipalveluiden kehittämiseen liittyviä toimenpiteitä (P-K:n Sotu:n Kajo II -projekti → työllistämisen tukipalvelut)

7. VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI, SEURANTA

Hyvinvointialan järjestöstrategian kokoamisen yhteydessä tehdään SOVA-lakiin (4§) perustuva ohjelmien ympäristövaikutusten arviointi. Strategian vaikutusten arvioinnissa sovelletaan Pohjois-Karjalan maakuntaohjelmassa käytettyä arviointimenetelmää (viite).

Hyvinvointialan järjestöstrategiaa toteuttavat kehittämistoimet edistävät Pohjois-Karjalan myönteistä taloudellista, sosiaalista, kulttuurista ja ekologisesti kestävästä kehitystä. Hyvinvointialan järjestöstrategian vaikutusarviointi tehdään ohjelman luonteen mukaisesti yleisellä tasolla. Mahdollisina vaikutuksina tarkastellaan sosiaalisia vaikutuksia (ihmisten terveys, elinolot, viihtyvyys), kulttuurisia vaikutuksia (yhdyskuntarakenne, kulttuuriperintö, monimuotoisuus), taloudellisia vaikutuksia (työllisyys, koulutus, taloudellinen kehitys, kilpailukyky, kustannukset, imago) ja tasa-arvovaikutuksia (alueellinen tasa-arvo, sukupuolten välinen tasa-arvo, eri kansalaisryhmien välinen tasa-arvo). (Jatkuu...)

Strategian toimeenpano ja seuranta...

LÄHTEET

Kirjallisuutta:

Eronen et al. 2003. Sitkeät seutukunnat. Pohjoiskarjalaisten kokemuksia hyvinvoinnista ja palveluista. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

Eronen et al. 2006. Sosiaalibarometri 2006. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

Eronen et al. 2007. Sosiaalibarometri 2007. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

Möttönen Sakari & Niemelä Jorma. 2006. Kunta ja Kolmas sektori. Yhteistyön uudet muodot. PS-kustannus.

Niemelä, Jorma & Dufva Virpi (toim). 2003. Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. PS-kustannus.

Pajunen, Elina.2007. Alueiden haasteet valtakunnallisille liitoille. Julkaisematon artikkeli.

Sirkkala, Ritva. 2005. Maaseudun palveluaukot ja kolmas sektori. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä, Maa- ja metsätalousministeriö.

Särkelä & Tiippana (toim.). 2005. Hyve-projektista pysyvään kehittämiskumppanuuteen. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

Särkelä et al. 2005. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen mahdollisuudet palvelujen ja tuen tuottamisessa. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

Vuorinen et al. 2004. Paikkansa Pitävät. Sosiaali- ja terveysjärjestöt paikallisina toimijoina. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Vuorinen et al. Järjestöbarometri 2006. Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysjärjestöistä. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Ohjelmat ja strategiat:

POKAT 2010 Pohjois-Karjalan maakuntaohjelma 2007-2010, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, Julkaisu 99, 2006

POKAT 2010 Pohjois-Karjalan maakuntaohjelma ympäristöselostus, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, Julkaisu 101, 2006.

Tilaa tulevaisuuden tekijöille. Pohjois-Karjalan nuorisostrategia. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, Julkaisu 92, 2005

Hyvinvointi Pohjois-Karjalassa. Pohjois-Karjalan hyvinvointiohjelma. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, Julkaisu 67, 2002.

Pohjois-Karjalan hyvinvointiohjelman toimeenpanosuunnitelma. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, Julkaisu 78, 2003.

Maakunta liikkumaan. Pohjois-Karjalan urheilu- ja liikuntastrategia. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, Julkaisu 96, 2005.

Pohjois-Karjalan kyläohjelma 2006-2013, Pohjois-Karjalan Kylät ry

Pielisen Karjalan hyvinvointistrategia 2006-2010.

Raha-automaattiyhdistyksen Avustusstrategia 2008-2011.

Sosiaali- ja terveysministeriön Hyvinvointi 2015 -ohjelma.

- *kunnalliset järjestöstrategia -Jyväskylä, Kuopio*

Liite 1.

Pohjois-Karjalan Hyvinvointialan järjestöstrategian ohjausryhmä:

Tuomo Eronen (pj.)	P-K:n maakuntahallitus
Elina Pajula (vpj.)	Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto
Leena Virratvuori	Pohjois-Karjalan maakuntaliitto
Pauli Vaittinen	Polvijärven kunta
Vesa Korpelainen	Kansanterveyden keskus
Timo Renfors	Kansanterveyden keskus
Arja Jämsen	Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Ville Elonheimo	Pohjois-Karjalan Kylät ry

Joensuun järjestöfoorumin valmistelutyöryhmä:

Anne Ilmakari-Hämäläinen	Itäinen Tiimi ry
Mirja Huuskonen	Pohjois-Karjalan Sydänpiiri ry
Katriina Päivinen	Pohjois-Karjalan Syöpäyhdistys ry
Ville Elonheimo	Pohjois-Karjalan Kylät ry
Marleena Laakso	Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry
Hanna Pieviläinen	Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry
Heli Kurkko	MLL Pohjois-Karjalan piiri
Elina Pajula	Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry

LIITE 2.

Seutukunnallisissa järjestöfoorumeissa strategian valmisteluun osallistuneet järjestöt ja kuntien edustajat (15.5.2007 mennessä):

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto
Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry
Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry
Pohjois-Karjalan Kansanterveyden keskus ry
Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus ry
Pohjois-Karjalan Syöpäyhdistys ry
Pohjois-Karjalan Sydänpiiri ry
Itäinen Tiimi ry
Omaiset mielenterveystyön tukena ry
Pohjois-Karjalan kylät ry
Keski-Karjalan Jetina ry
Kesälahden vanhustentukiyhdistys ry
Keski-Karjalan Reumayhdistys ry
Kiteen Rantalan asukasyhdistys ry
Kiteen Kehitysvammaisten tuki ry
Keski-Karjalan omaishoitajat ry
Tohmajärven aktiivit ry
Lieksan Tukipiste ry
Lieksan eläkeläiset
Lieksan Seudun Omaishoitajat ja Läheiset ry
Lieksan Sydänyhdistys ry
Lieksan Kehitysvammaisten tuki ry
SPR Lieksan osasto
Pielisen Aivohalvaus ja Afasia yhdistys ry
Lieksan Senioriseura ry
Lieksan Reumayhdistys ry
MLL Pohjois-Karjalan piiri
Kultivaattori ry
Pelastakaa lapset ry
Pohjois-Karjalan lihastautiyhdistys ry
Pohjois-Karjalan ALS-tukiryhmä
SPR Pohjois-Karjalan piiri

Lieksan kaupunki/Sosiaalijohtaja Hannu Ijäs
Kiteen kaupunki/Kaupunginjohtaja Kirsi Hämäläinen
Kiteen kaupunki/Sivistysjohtaja Ulla Huhtilainen
Kiteen kaupunki/Sosiaalijohtaja Airi Turunen
Tohmajärven kunta/Kunnanjohtaja Olli Riikonen